

МОГИЛЬНИЦЬКА ГАЛИНА АНАТОЛІЇВНА

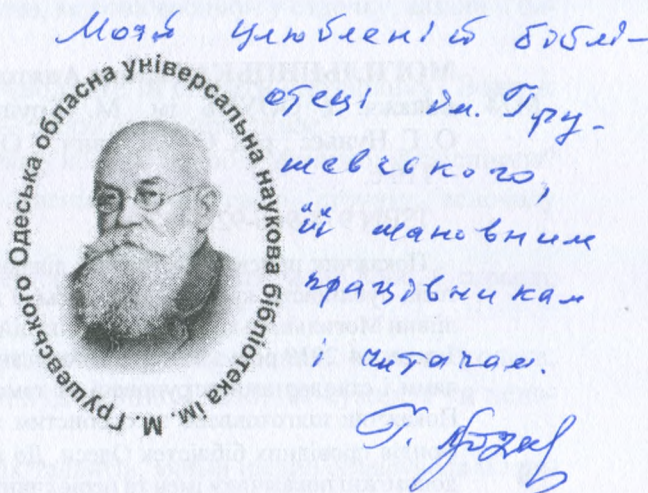
БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ПОКАЖЧИК

Департамент культури, національностей, релігій
та охорони об'єктів культурної спадщини

Одеська обласна універсальна
наукова бібліотека імені М. Грушевського

МОГИЛЬНИЦЬКА

Галина Анатоліївна

Біобібліографічний покажчик

Упорядник
О. Г. Нуньєс

Одеса
Фенікс
2019

МОГИЛЬНИЦЬКА Галина Анатоліївна : біобібліогр. показч. / ООУНБ ім. М. Грушевського ; упоряд. О. Г. Нуньес ; ред. О. Ласкевич. – Одеса : Фенікс, 2019. – 110 с.

ISBN 978-966-928-447-1

Показчик присвячено творчій діяльності української поетеси, публіциста, критика, громадської діячки Галини Анатоліївни Могильницької. Добір публікацій завершено станом на 1 вересня 2019 року. Матеріали описані за чинними правилами і стандартами, згруповані за тематичними рубриками. Показчик підготовлено за особистим архівом, матеріалами фондів провідних бібліотек Одеси. До послуг користувача – допоміжні показчики імен та періодичних видань, переглянутих при складанні посібника.

Видання призначене для літературо- та книгознавців, журналістів і бібліофілів, викладачів вишів, студентів, краєзнавців і бібліотекарів. Воно буде корисним також учителям шкіл, які ведуть уроки літератури рідного краю.

УДК: 012:929

Редактор О. Ласкевич

ISBN978-966-928-447-1

© О. Г. Нуньес, упорядкування, 2019
© ООУНБ ім. М. Грушевського, 2019

ЖІНКА, ЩО МАЄ ТАЛАНТ БУТИ ЩАСЛИВОЮ

Коли вона була ще маленькою, сусідки, що сходились ранками до криниці, чуючи, як вона виспіває у садочку, казали її бабусі й мамі:

— Не дозволяйте їй співати спозаранку! Вона ж нещасливою буде — долю свою проспівала!

Дивлячись на нашу колегу, ми іноді думаємо: «Проспівала? Чи, може, навпаки, виспівала собі свою "струнку, ясночолу долю"»?

Бо хто з упевненістю, може сказати, а що воно, й справді, таке — оте щастя?

— Бути щасливим — це талант, — каже колега, — як і бути поетом, художником, добрим кухарем чи педагогом.

І, мабуть, зі всіх талантів, якими щедро обдарувала її природа, вона найбільше цінує саме оцей: бути щасливою — щодень дивуватися світові, радіти йому й любити його, всупереч усьому.

Ясна зоря у дні мої зависла,

І доля — ясночолу і струнку, —

написала вона в одному зі своїх віршів. Чи кожній людині у її дні зависає своя зоря? «Мабуть, так, — каже колега. — Треба тільки побачити її й не дати згаснути. А Доля... її треба уміти вирівнювати, коли вона ламається і гнеться».

Галині Анатоліївні Могильницькій, старшому викладачеві науково-методичного центру української мови та літератури, українознавства Одеського обласного інституту удосконалення вчителів (нині Одеська академія неперервної освіти) доводилося в житті це робити не раз і не два...

Народилася вона в м. Одесі в родині, для якої професія педагога була династичною, спадковою, як спадковою була залюбленість у слово, в поезію, у пісню.

Дитинство минуло в мальовничому куточку Кривоозерщини (нині Миколаївська область), в с. Велика Мечетня понад Бугом, серед буйноквіття велетенського шкільного саду, де в шкільному будиночку мешкали її дідуньо з бабунею, до яких молоде вчительське подружжя з дітками виїхало у відпустку мирним днем 21 червня 1941 року, а приїхало вже війною.

25-ти річний батько пішов на фронт, звідки повернувся інвалідом і невдовзі помер. Батьків 22-річний брат — курсант 3-го курсу Одеського артилерійського училища — пропав безвісти під Ростовом. Пропали безвісти тоді вважалися можливими дезертирами, то рідні їхні, окрім великого горя, мали ще великий клопіт з органами НКВС. Слава Богу, з війни повернулося кілька однополчан юного Олександра Могильницького, які бачили, як його на шматки розметало снарядом.

Горе матерів — «сивоголових селянських Парок», що, сховавши в серця обірвані нитки синівських доль, впрягалися в плуги орати скалічену війною землю; біль голодної дитини-сироти, відшмаганої на стерні батогом об'їждчика за кілька десятків зібраних колосків; кривда людей-обрубків, прикрашених безліччю бойових нагород, що їздили по базарах на дощечках з коліщатками, просячи милостиню, — все це увійшло в серце дівчинки гострим співчуттям до знедоленого народу, бажанням справедливості й добра для кожної людини.

Повоєнні труднощі, що для осиротілої учительської родини з чотирма дрібними дітьми розтягнулись на десятиліття, розраювались дивовижною красою довколишнього світу («Моє дитинство пройшло в Раю!» — каже Галина Анатоліївна), естетикою високої простоти інтелектуального життя.

— У нас в сім'ї панував культ інтелекту й розуму, — згадує наша колега й додає сміючись: — Я в нього «не вписувалась». Я поміж рідними була чистим невігласом!..

Вона й понині знає: це велике щастя — жити серед розумних, духовно багатих людей. А ще були книги з бібліотеки дідуся, що свого часу 53 роки пропрацював учителем-філологом. З них, часто пропахли духом ще кінця XIX — початку XX століття, дивились на дівчинку невідомі мудреці та герої, відкривалися сторінки народних перемог і поразок, вставав терпкий, мов свшан-зілля, образ давньої Руси-України.

— «...К Білій вежі ідохом і два князі яхом, і два мужа то-
кмо утікоста...» — цитує Галина Анатоліївна, ледь не на пам'ять вивчене ще в дитинстві Мономахове Повчання, так, наче переко-
чує в роті цукерку неземного смаку...

Вступ до Одеського університету, фізмат якого закінчили батько, мати та старший брат Галини Анатоліївни, був природній, як саме життя. От тільки фах вона обрала інший — пішла дідусевою стежкою.

Українське відродження, що було зажевріло в роки так званої «хрущовської відлиги» (яка в шістдесяті вже почала перетворюватись на «заморозки») не могло не торкнутись талановитої дівчини.

Близкуче навчаючись, вона активно працює з обласному літературному об'єднанні. Перша збірка її поезій уже стоїть у видавничому плані видавництва «Маяк» на 1966 рік. Галина ще не знає, що вийде вона аж через 21 рік. Дівчина бере участь у численних зустрічах молодих поетів зі студентською та робітничою молоддю, працює в семінарі дисертантів професора А. В. Недзвідського. досліджуючи роль і місце в суспільному житті передреволюційних років журналу «Украинская жизнь», редактором якого був С. Петлюра. Разом із групою однодумців дівчина стає однією з ініціаторів відродження українських народних традицій, керує хором, що відновив у Одесі обряд колядування та

щедрування, на свій страх і ризик влаштовує на факультеті виступ вже опального тоді Василя Стуса, підтримує родини політв'язнів та переслідуваних за любов до України. Все це, як і тісні контакти з «козацькою матір'ю» Оксаною Яківною Мешко, Іваном Світличним, В'ячеславом Чорноволом, дружба з Надією Світличною, Ніною Строкатою-Караванською та іншими, вже відомими в той час діячами українського відродження шістдесятих років, на довгі десятиліття перекриває їй шляхи в науку, в літературу.

...Обшуки, допити, переслідування. Арешти та ув'язнення друзів і близьких, серед яких і батько її маленької донечки, безперспективність...

А проте — *«Я вдячна Богові, що він поставив на мою шляху так багато розумних, високих духом людей, до яких треба було "доростати", а значить — увесь час тягнутися вгору».*

Тільки іноді — ледь чутним, коротким зітханням:

*і лиш трішечки шкода,
що якраз на життя...
на одненьке, коротке життя
запізnilась свобода*

З Балтського педучилища, де Галина Анатоліївна працювала за призначенням, її, матір двох малолітніх дітей (доні вивчився лише рочок), звільняють «за власним бажанням», якому передувало рішення педради про звільнення з роботи «за вихолощення з курсу української літератури комуністичної ідейності та пропаганду націоналістичних письменників».

— Та ж нічого я не «вихолощувала»! — сміється Галина Анатоліївна, згадуючи ті часи. — Хіба що Тичину починала вчити не з «Леніна» чи «Партія веде», а із отієї «Липи», що оце, нарешті, зашелестіла в нашій шкільній програмі, із зайчика, що «ромашкам очі розплющує» та стежки, що «співає за город». В програмі цього не було, але ж як без цього довести, що Тичина — геніальний поет?! Кому ж стало гірше від того, що учні про це

дізналися? «Партію» ж, котра «веде», і «Леніна», з чийм іменем «крешем і кришимо, і крушимо, як стій», ми ж також учили! А як на уроках, відведених на ознайомлення із сучасною поезією, ми читали Драча, Симоненка, Ліну Костенко чи Вінграновського, — то хто ж тоді був сучаснішим і кращим від них?!

— Між іншим! — спохвачується раптом. — Оту «стежку» тичинівську обов'язково треба читати на уроці й ілюструвати Катериною Білокур. Діти тоді вдихають, що таке «за частоколом — зелений гімн!» Далі, коли вчимо «Зачаровану Десну» з описом подвір'я, в якому рослинам було тісно й вони «перелазили через тин», — це все зв'язується в одну суцільну тичинівсько-білокурівсько-до-вженківську картину, в один суцільний «зелений гімн» — зелену симфонію природи! Тоді це навіки залишається з людиною, робить її щасливішою, світлішою...

І додає, вже задумливіше:

— Мабуть, головна суть отого нашого особистісно зорієнтованого навчання якраз і пролягає в тому, щоб навчити кожен дитину бути щасливою...

Після звільнення з педучилища Галина Анатоліївна зуміла влаштуватись на роботу лише в Кривому Озері, де ще жива була світла і вдячна пам'ять про її дідуся, батька, де 30 років відпрацювала учителькою математики її мама, й де всі освітянські керівники були власне їхніми колишніми учнями.

Працювала учителем історії, української та російської мови й літератури, методистом районного методичного кабінету, інспектором шкіл райвно, заступником директора з виховної, а згодом — навчальної роботи.

— Мене завжди дивувало, — каже Галина Анатоліївна, — коли я чула, що в школі важко працювати. Я на уроки ходила, як на свято й завжди чекала чогось цікавого, несподіваного. З дітьми мені було весело, легко. З начальством — важче. Але я сама давала безліч приводів, щоб мене «били». То я замість тем «Дієслово», «Дієприкметник», «Дієприслівник», «сконструюю» одну: «Дієслово та його особливі форми» — і вивчаю з дітьми те

все єдиним блоком, синхронно, заповнюючи відповідну таблицю. На цьому годин 8 вивільняється! А це — відхилення від програми. За це тоді крєпко «били». То розповім дітям про «чемний суфікс -ся», який утворився із займенника себе тоді, коли всі інші морфеми вже стояли на своїх місцях, і, щоб не розштовхувати їх, «причепився» після закінчення, чому й названий був постфіксом. А це трактувалось як порушення принципу науковості. За це теж «били». Про той «суфікс, що причепився...» років два на всіх конференціях згадували. Це потім такі речі почали називатися «блоками» чи «лінгвістичними казками». Я тоді й слів таких не знала... Але так працювати було цікаво і мені, й учням, то я тим «биттям» переймалась лише доти, доки не заходила в клас. Був у мене в школі Шкільний театр, агітколектив «Дружба», фольклорний колектив «Джерельце». Скільки спектаклів ми поставили! Скільки тематичних програм реалізували на сцені! І то не були якісь інсценівочки чи звичні літературно-музичні монтажі, а повноцінні вистави на 3-4 дії, чи театралізовані програми, що теж були своєрідними спектаклями. Ото був справжній РЗМ (розвиток зв'язаного мовлення [С. С.]! — розповідає Галина Анатоліївна, показуючи фотографії сцен із тих вистав та називаючи кожного учасника на ім'я та прізвище.

— Оскільки на Обласних конкурсах нагородами за призові місця (а в призерах ми ходили щороку!), — продовжує свою розповідь Галина Анатоліївна, — найчастіше були туристичні путівки, то ми з дітьми багато їздили, багато бачили. Все те робило моє життя наповненим і радісним. Радістю було й те, коли одна з путівок, якою ми були нагороджені за якийсь черговий «подвиг», — пропала!

— Був у мене в колективі один тяжко хуліганистий парубійко-десятикласник (не з мого класу), Яблонський на прізвище. Отож, він дуже славно трудився, вніс у той «подвиг» не менший внесок, ніж усі решта. Був дисциплінованим, активним. Ясно, він також був мною занесений до

списку на поїздку, як повноцінний і рівноправний член колективу. Директор обурився: «Яблонський?! Отакий-сякий?! Та ніколи не дозволю!?!». Скільки я йому не доводила, що хлопець (хай сім разів неслухняний!) подорож заслужив і що ми маємо показати йому, що вміємо це цінувати, директор був непохитний: «Яблонський не поїде!».

І тоді — о, радість! О, справжнє педагогічне щастя! — всі решта моїх 29 «гавриків» дружно оголосили протест цій несправедливості: «Як не пустять Яблонського — ми теж не поїдемо!? Ніхто з них не був великим другом цього хлопця. Керувало ними виключно почуття справедливості. Путівка (до Москви!..) — пропала. Але діти були горді собою, а я рада, що вони спромоглися на таке «самозречення».

Радістю було, коли перед поїздкою до Литви (теж за нагородною путівкою) навесні 1990 чи 1991-го року батьки членів мого колективу, зібрані дирекцією, щоб залякати їх тим, що там «Саюдіс» розправляється з «русскими» та відмінити поїздку, твердо заявили: «Як Галина Анатоліївна бере за них (дітей) відповідальність — то хай їдуть. Ми їй віримо. Вона знає. Туди, де б нашим дітям щось загрожувало, вона б їх не повезла. Як гарно приймала неспокійна тоді Литва моїх україномовних діточок! Скільки цікавого нам показали, такого, що не входило в програму екскурсії! А які зосереджено-горді виходили діти із штаб-квартири того «страшного» «Саюдіса», де хлопці знайшли час розповісти їм, що відбувається, хто й чого прагне, показали листівки, газети...

Щось подібне було й у 1992 році перед подорожжю на Івано-Франківщину. То вже я під егідою Народного Руху організувала. Теж лякали дітей «бандерівцями», що ненавидять «східняків».

Везла я фольклорний колектив (учні різних класів). Їхали ми з програмою «Український Великдень». Приймали нас у с. Кропивник Ново-Долинського району.

Відкривали програму, ясна річ, тропарем «Христос воскрес із мертвих», повторивши його тричі на різні мелодії. Діти співають, а залом — перегук: «По-нашому!.. Адить, по-нашому, а не по-московську співають!».

А вже як веснянки — «Благослови, мати», «Кривий танець», «Жучко», «Зельман», «Царенко» — пішли, то дітей моїх мало не на руках зі сцени зносили.

Мали діти що вдома розповідати про отих «клятих бандерівців»... До мене в Рух після тих розповідей дитячих ледь не половина батьків моїх фольклористів вписалися. Моя Кривоозерська організація НРУ була тоді найбільшою на Миколаївщині — 93 людини налічувала.

До речі, першою школою на Миколаївщині, що вже у вересні 1991 року підняла на щоглі жовто-блакитний прапор, була наша Кривоозерська СШ № 1. Підняв його, заступивши на чергування, мій клас. Провисів прапор, щоправда, всього 3 дні. На четвертий, прийшовши до школи, ми побачили на щоглі вже знову червоно-синій прапор УРСР.

Але вже те, що цілих 3 дні над шкільним подвір'ям маяв жовто-синій, те, що знімали його тихцем, уночі, — значило дуже багато.

За 24 роки праці на Кривоозерщині Галина Анатоліївна була нагороджена 54-ма грамотами райвно та облвно, райкому та обкому ЛКСМУ, безліччю подяк, внесених у трудову книжку, а проте жодних інших відзнак чи звань не мала, аж до часів перебудови, коли нікому не відома вчителька Кривоозерської СШ № 1 стала переможницею Всеукраїнського конкурсу учителів-новаторів «Нестандартний урок», проведеного у 1986 році журналом «Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР», і отримала звання «учитель-методист». «Жаль тільки, — зітхає Галина Анатоліївна, — що моя бідна мамуся до цього не

дожила й так і не дізналася, що її донька також «годна в передових ходити...». Вона, бідненька все журилася тим, що я в неї якась не така вдалася, як «людські» діти...».

Із січня 1997 року Галина Анатоліївна працює в Одеському обласному інституті удосконалення вчителів. Широкий спектр наукових знань, талант методиста, працелюбність і толерантність дуже швидко забезпечили викладачеві авторитет у колективі та любов і визнання учительської громадськості області.

Її лекції та спецкурси відзначаються новизною, актуальністю та глибиною розкриття проблем, а ще — майстерністю викладу матеріалу і якоюсь аурую доброзичливості й радості. «З нею входить в аудиторію дух доброти і світла», — кажуть слухачі курсів.

Добре знаючи проблеми шкільного (особливо сільського) вчителя, всі «підводні рифи», на які він раз у раз наштовхується в своїй роботі, Галина Анатоліївна багато робить для того, щоб фахово й методично озброїти його проти труднощів і несподіванок.

За роки роботи в інституті нею опубліковано 30 статей, що стосуються викладання літератури, навчання та виховання молоді, видано низку методичних посібників на допомогу учителю-словеснику, серед яких практикум із синтаксису складного речення «Таке просте складне речення» для шкіл і класів з поглибленим вивченням української мови, в якому розглянуто чимало проблем, не висвітлених чи недостатньо висвітлених в шкільних підручниках та допоміжній літературі. Завдяки майстерному використанню автором прийому співставлень, залученню читача до «співдумання», співпошуку, складне речення, й справді, виявляється простим і доступним.

Наслідком досвіду кількарічного проведення такої цікавої форми роботи як інтелектуальні змагання учнів сільських шкіл,

що проводяться в нашій області з усіх предметів, став розроблений Г. А. Могильницькою у співавторстві з С. А. Свінтковською «Збірник завдань для інтелектуальних змагань старшокласників з української мови та літератури з орієнтовними відповідями та коментарем до них» — єдиний на сьогодні в Україні збірник такого типу, що залучає учня (й учителя...) до розмірковування над поставленою проблемою (як правило, нестандартною), вчить учитися.

Досвід роботи з шкільними театральними колективами ліг у основу розроблених Галиною Анатоліївною сценаріїв українських народознавчих, громадянських та шкільних свят (збірник «Україна — красен цвіт»), створених на основі етнографічних, історичних, літературознавчих джерел, що широко використовуються учителями області.

Працюючи на громадських засадах у недільній школі при храмі Різдва Христового (Київський Патріархат) м. Одеси та організувавши лекторій для дорослих прихожан, Галина Анатоліївна протягом ряду років силами учнів школи та слухачів лекторію готує та проводить масові святкові заходи для громадськості міста. Розроблені нею сценарії цих свят у 2016 році вийшли окремою книжкою «Україна славить Бога», яка з великою користю може бути використана і в роботі загальноосвітніх шкіл і культуросвітніх установ.

Глибоким проникненням в художню канву літературних творів та знанням життєвого контексту їх написання позначені роботи викладача, присвячені проблемі адекватного прочитання української класики. Галина Анатоліївна завжди підкреслює: «Не «нового» чи «старого», а саме **а-де-кват-но-го!** Навіть і в тих випадках, коли думки й ідеї, висловлені письменником, не співпадають із загальновизнаними.

— Молодь не повинна «споживати» тільки «правильні» думки, що засвоюються легко, як манна каша. Вона має навчитися орієнтуватись в розмаїтті думок та ідей, вибирати з них прийнятні й обґрунтовувати свій вибір», — твердить викладач.

Новизною підходів, суголосністю з вимогами реформування освіти в Україні позначений і посібник для самонавчання та саморозвитку з фонетики, графіки, орфоєпії та орфографії («Звук до звука — вийде слово. Ой цікава рідна мова!»), і ґрунтовні навчально-методичні посібники «Усе про просте речення», «Начерки до розв'язання складних проблем шкільного синтаксису» та ряд інших.

Плідну викладацьку та науково-методичну роботу Галина Анатоліївна поєднує з поетичною творчістю, дослідженнями в галузі історії Української Церкви.

Вона — авторка чотирьох поетичних збірок, ліро-епічної історичної поеми «Рогніда», яку дехто з критиків називає романом у віршах, поеми «Серафима» про подвиг двох жінок — єврейки й українки, які віддали життя задля спасіння чужих єврейських дітей, поеми «Єлизавета» — про руську князівну, доньку Ярослава Мудрого, що була королевою двох північних країн: Норвегії та Данії; ряду науково-популярних книг з історії церкви. Дитячі вірші Галини Анатоліївни уведені до читанок для дошкільних закладів та початкових класів, а книга з історії Української Церкви «Літос» перекладена та видана за кордоном англійською мовою.

Є й ще одне — найінтимніше й найсвітліше: її дорослі діти, яких вона виростила самотужки, недосипаючи ночі, а часом і недоїдаючи, і які досі, давно маючи власних дітей, називають її ніжним дитячим словом — «Мамуся»... (Син Анатолій, на жаль, помер. Найкращою квіткою на його дочасну могилу став посібник для учителів «Усе про просте речення», присвячений мамою пам'яті коханого сина).

В одному із віршів, які часто присвячують Галині Анатоліївній й професійні поети, й аматори, були слова:

...Де і коли я Вас знову зустріну?

Схожу...

Таку неповторно схожу

На

Україну...

Вона, й справді, схожа на символічний образ нашої землі — красою, працелюбством, безліччю талантів, нелегкою долею. А ще — витривалістю й незнищеною вірою в добро і красу.

Хай ця віра ніколи не полишає жінку, з рідкісним талантом — бути щасливою!

С. А. СВІНТКОВСЬКА,

Завідувачка науково-методичної лабораторії центру української мови та літератури кафедри суспільно-психологічної освіти Одеської академії неперервної освіти

ПУБЛІКАЦІЇ ТВОРІВ

Окремі видання

1978

1. Скільки в світі сонечок : вірші для дітей дошкіль. та молодшого шкіль. віку. — Київ : Веселка, 1978. — 18 с.

1986

2. Берег радості : вірші. — Одеса : Маяк, 1986. — 48 с.

2000

3. Рогніда : ліро-епічна істор. поема. — Одеса : Альфа-Омега, 2000. — 146 с.

2003

4. Звук до звука – вийде слово! Ой, цікава рідна мова : (фонетика, графіка, орфоєпія та орфографія) : посіб. для самонавчання та саморозвитку. — Одеса : Друк. дім, 2003 — 320 с.

2004

5. Збірник завдань з української мови та літератури для інтелектуальних змагань старшокласників з орієнтовними відповідями і коментарем / співавт. С. Свінтковська. — Одеса, 2004. — 124 с.

6. Літос, або Камінь із праці правди на розбиття мітрополичого блудословія. — Бровари : Укр. ідея, 2004. — 96 с.

7. Дозвольмо Возному любити Наталку! : до проблеми адекватного прочитання української класики : зб. ст. на допомогу учителю-словеснику. — Одеса, 2005. — 35 с.

8. Свята земелько, Божа ти донечко!.. : до проблеми адекватного прочитання української класики : зб. ст. на допомогу учителю-словеснику. — Одеса, 2005. — 31 с.

9. Українська драма кінця XIX — початку XX століття в контексті розвитку європейської модерністичної драматургії : (на допомогу вчителю-словеснику). — Одеса : Друк. дім, 2005. — 40 с.

10. Штрихи до недомальованого портрета : (нарис діяльності В. І. Леніна). — Одеса : Друк. дім, 2005. — 43 с.; Те саме: Химери згвалтованого хронотопу. — Одеса : Акваторія, 2016. — С. 8-44.

11. Літописець українського простору трагічної доби : до 100-річчя з дня народження Уласа Самчука. — Одеса : Друк. дім, 2006. — 37 с.

12. Серафима : поема. — Одеса : Друк. дім, 2006. — 31 с.

13. Таке просте складне речення : практикум із синтаксису складного речення для шк. і класів з поглибленим вивченням укр. мови, студентів філолог. фак-тів, учителів серед. навч. закладів. — Одеса : Друк. дім, 2006. — 126 с.

14. Україна — красен цвіт : зб. сценаріїв шкільних, народознавчих та громадянських свят. — Одеса : Друк. дім, 2006. — 239 с.

15. Українське сонцеколо : народознавчі дидактично-пізнавальні вірші для дітей старшого дошкіл., молод. та серед. шкіль. віку із запитаннями та завданнями. — Одеса : Друк. дім, 2006. — 49 с.

2007

16. З непам'яті прикликана судьбою : вірші, документи, біограф. нарис. — Бровари : Укр. ідея, 2007. — 288 с.

17. Люди на бездоріжжі : (комедія про трагедію) : до проблеми адекватного прочитання української класики : на допомогу учителю-словеснику. — Одеса : Друк. дім, 2007. — 31 с.

18. Хроніка великого ошуканства. — Бровари : Укр. ідея, 2007. — 82 с.

19. Lithos or a Stone from the Sling of Truth in Order Breac the Aberrations of a Metropolitan : (Translated from Ukrainian and Russian by Natalia Jemetz). — Toronto, 2007. — 141 p.

2008

20. Навчаючи — навчатись : інноваційні технології на уроках української мови та літератури : метод. посіб. / упоряд. Г. А. Могильницька. — Одеса, 2008. — 364 с.

21. Уроки літератури рідного краю / заг. ред. та передм. Г. А. Могильницької. — Одеса, 2008. — 428 с.

2009

22. Звук до звука — вийде слово, ой цікава рідна мова : (початки морфології фонетика, графіка, орфоепія та орфографія) : посіб. для самонавчання та саморозвитку. — Одеса : Друк. дім, 2009. — 253 с.

23. Міфотворчість як обґрунтування історичного мардерства. — Бровари : Укр. ідея, 2009. — 184 с.

24. Хроніка великого ошуканства. — Вид. 2-ге. — Київ : Видав. відділ Укр. Православної Церкви Київ. Патріархату, 2009. — 95 с.

2013

25. Начерки до розв'язання складних проблем шкільного синтаксису : навч. посіб. для середніх навч. закладів. — Одеса : Акваторія, 2013. — 86 с.

26. Ого-го та Ох-ох-ох! : пародії. — Одеса : Акваторія, 2013. — 20 с.

27. Терміновий лікнеп для Патріарха Московського Кірілла (Гундяєва) та для всіх, хто його слухає. — Одеса, 2013. — 12 с. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотопу. — Одеса : Акваторія, 2016. — С. 336-346.

28. Усе про просте речення : навч.-метод. посіб. — Київ : Академія, 2013. — 540 с.

29. Ще раз про благодать і безблагодатність, канонічність і неканонічність. — Одеса, 2013. — 28 с.

2014

30. Білкун — син Білкуна, або Анатомія давнього злочину : повість. — Одеса, 2014. — 76 с.

31. Міфотворчість як обґрунтування історичного мардерства. — Вид. 2-ге. — Бровари : Укр. ідея, 2014. — 102 с.

32. Пізнати себе і збудувати свій власний дім на власній, успадкованій від предків землі : (відкрите послання «русо-мірянину» М. Кириллову, автору роботи «Малорусс — это звучит гордо!»). — Одеса, 2014. — 68 с. — (Українською та російською мовами) ; Те саме: Химери згвалтованого хронотопу. — Одеса : Акваторія, 2016. — С. 182-211.

2015

33. Кишеньковий пісенник українського воїна — захисника Вітчизни : (авторські пісні та «старі пісні на новий лад»). — Одеса : Акваторія, 2015. — 24 с. — [Прим.: Весь тираж, виданий коштом автора, відправлено в зону АТО].

34. Мифотворчество как обоснование исторического мордерства : (авторский перевод с украинського издания с дополнениями для восточних регионов України). — Никополь : «Принтхаус Римм», 2015. — 185 с.

35. Рогніда : ліро-епічна істор. поема. — [Вид. 2-ге]. — Одеса : Альфа-Омега, 2015. — 126 с.

2016

36. Таке просте складне речення : синтаксис складного речення для шк. і класів з поглибленим вивченням української мови, студентів філологічних факультетів, учителів серед. навч. закладів : навч.-метод. посіб. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — Одеса : Акваторія, 2016. — 230 с.

37. Україна славить Бога : зб. сценаріїв релігійних, народних та громадянських свят для неділ. шк. — Одеса : Акваторія, 2016. — 216 с.

38. Учителі брехні під маскою «захисників православ'я». — Одеса, 2016. — 31 с.

39. Химери згвалтованого хронотопу. — Одеса : Акваторія, 2016. — 432 с.

2017

40. Імена : поеми. — Київ : Укр. пріоритет, 2017. — 336 с.

41. Рогніда : ліро-епічна істор. поема. — [Вид. 3-є]. — Одеса : Акваторія, 2017. — 126 с.

2018

42. Терміновий лікнеп для Патріарха Московського Кірілла (Гундяєва), підпорядкованих йому архієреїв і священників та вірян усіх православних конфесій. — Одеса, 2018. — 16 с.

Публікації у збірниках

43. Петрикові Надутуку («Звідки Кодима тече») // Український календар. — Варшава, 1966. — С. 254.
44. Нічний етюд ; «Впали в ноги дороги і дні...» ; «Ген по левадах трави...» // Горизонт. — 1967. — С. 13.
45. Казка про зміїв огонь ; Баба Марія ; «Скінчено... Ніч. Мовчання...» ; Безсмертний чоловік ; «Такі погожі вечори...» // Розкрилля : вірші. — Одеса : Маяк, 1981. — С. 129-140.
46. Віть : «Тут, у колиці краси предковічної...» ; Пісня про новий день ; Балада про матір ; Парки мого дитинства ; Злагода ; Ніч ; «Жаба бульбашки пускає...» ; «Мамусю, а той лелека як здогадався...» ; Полудень ; Окраденість ; «Ковдру неба ніч гаптує...» ; «Не говори... Слова такі пусті...» ; «Даленіємо...» ; Спомин ; Дзбанки ; Безсмертний чоловік // Весняний ранок. — Одеса : Маяк, 1983. — С. 78-100.
47. Бабусина радість // У труді зростаємо : зб. віршів та оповідань для дошкіль. та мол. шкіль. віку. — Київ : Веселка, 1984. — С. 40
48. Танці в горах ; «Як ніч гортає шатра чорні...» // Крила нашої весни : поезії. — Одеса : Маяк ; Орджонікідзе : Ір, 1985. — С. 128-131 ; [Там само переклади з осетинської. — С. 19-20; 50-53; 69-70; 90-92; 97-100; 106; 107; 113; 130; 138, та з російської — С. 195; 224; 236-238].
49. Червень (С. 110) ; Дідусеве поле (С. 142) // Мій краю рідний. — Київ : Рад. шк., 1986. — 320 с.
50. «Як сторінки мудрої повісті...» ; Пісня для радості ; «Як ніч гортає шатра чорні...» ; «Коли на травах, як зірки...»

// Голоси гір і степів : поезії. — Одеса : Маяк, 1987. — С. 197-201 ; [Там само переклади з осетинської. — С. 20; 96].

51. Над вічним простором степів : міні-поема // Вітер з лиману : поезії. — Одеса : Маяк, 1988. — С. 159-162.

52. Запорука нашої вічності // Мова — запорука безсмертя нації : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. — Одеса, 1999. — С. 134-138.

53. Пошануймо цю жінку ; Життя, віддане Україні : на сороковини Ніни Строкатої ; Світлій пам'яті Ніни Строкатої : [вірш] // Різниченко О. Промінь з Одеси : Поема. Документи : Спогади про шістдесяті роки в Одесі і про Ніну Строкату-Караванську. — Одеса, 2000. — С. 193-202.

54. Бабусина радість : вірш // Читанка : підручник для 2 кл. — Київ : Освіта, 2002. — С. 111-112.

55. Квітка ірису : нарис // Нескорена берегиня. — Торонто ; Львів : Піраміда, 2002.

56. До проблеми адекватного прочитання української класики // Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Проблеми впровадження державної мови в навчальних закладах Одеси». — Одеса : Астропринт, 2003. — С. 11-12.

57. Сидить весна на гілочці ; Ніч : вірші // Українське дошкілля : зб. для читання та розповідання дітям ст. дошкіль. та молод. шкіль. віку / упоряд. : Надія і Осип Зінкевичи. — Київ : Смолоскип, 2003. — С. 184; 508-509.

58. Церква в Україні та її роль в державо- і націотворенні // Тези II Міжнар. наук.-практ. конф. «Українська національна ідея: минуле, сучасне, майбутнє». — Одеса : Астропринт, 2004. — С. 47.

59. Василь Королів-Старий «Потерчата» / співавт. Свінтковська С. // Методичні рекомендації до вивчення навчальних дисциплін у 5 класі 12-річної школи у 2005-2006 навчальному році. — Одеса, 2005. — С. 193-213.

60. Ніна Строката, якою я її знала ; Дон Кіхоти. Пам'яті Василя, Івана, В'ячеслава, Ніни : [вірш] // Донька Одеси : Ніна Строката в документах і спогадах ; Бран : поема-містерія / упоряд. О. Різників ; наук. ред. канд. іст. наук Ю. Зайцев. — Одеса : Друк, 2005. — С. 317-334.

61. Більшовицька революція без вельону й косметики : про роман Ганни Коваль «Без суду і слідства» // Одеська хвиля. — 2006. — Випуск 3. — С. 115-122.

62. Загадково прекрасна давнина України // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 56-62.

63. Казки в творчості письменників Одещини. І. Плахтін «Казка про душу» // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 24-33.

64. Літос або Камінь із праці правди // Вісник ХІ конкурсу ім. Мирона Утриска. — Львів : Камула, 2008. — С. 106-112.

65. Модернізація новелістики та «великої» прози на Одещині : прозаїки літературного призову 60-х років ХХ ст. Новели А. Колесніченка // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 269-282.

66. Наш край і українська література // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 3-9.

67. Одещина сміється : урок-гуморина / співавт. К. Лаптієнко // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 147-167.

68. Узагальнена візія сучасного світу в творчості нового літературного покоління Одещини : урок-подорож / співавт. О. Єремєєва // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 223-240.

69. Як світиться душа його у слові... : лірика Сергія Мефодовського // Уроки літератури рідного краю. — Одеса, 2008. — С. 377-379.

70. Хроніка великого ошуканства // Одеська хвиля. — 2013. — Вип. 7. — С. 174-237 ; Те саме: Хроніка великого ошуканства. — Бровари : Укр. ідея, 2007. — 82 с.

71. Мгновеньє, остановленное в слове : предисловіє к посмертному сборнику избранных стихотворений В. Могильницкого. — Челябинск : изд.Рогозина, 2014.

72. Ми веселі одесити (з Юлії Круть) ; Сонце, діти, море й мова ; Бички ; Ми з братиком, як Тато, моряками хочем стати ; Робот і море ; Баранці ; Світанок край моря : вірші // Сузір'я Одеси : зб. Творів сучасних письменників про Одесу та Причорномор'я : для серед. та ст. шк. віку. — Одеса : Друк Південь, 2019. — С. 28-32.

73. Системний підхід як засіб оновлення навчання української мови // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції до 80-річчя діяльності інституції (ОАНО). — Одеса : Букась, 2019. — С. 242-246.

Публікації в періодиці

Літературно-художня творчість

Журнали

74. Добірка поезій // Рад. жінка. — 1968. — № 8. — С. 25.
75. Вечірня казка // Жовтень. — 1969. — № 8. — С. 9.
76. Балада про пам'ятник ; Sancta simplicitas // Жовтень. — 1971. — № 4. — С. 13-14.
77. Сонячна пісенька // Веселка. — 1992. — Ч. 4. — С. 7.
78. Весела криничка // Веселка. — 1993. — Ч. 9. — С. 13.
79. Диво // Веселка. — 1993. — Ч. 5. — С. 12.
80. Їде дощик // Веселка. — 1993. — Ч. 7-8. — С. 9.
81. Розпустила осінь коси // Веселка. — 1993. — Ч. 11. — С. 13.
82. Сидить весна на гілочці // Веселка. — 1993. — Ч. 3. — С. 3.
83. Червень // Веселка. — 1993. — Ч. 6. — С. 6.
84. Книга — скарб... // Віра. — 1994. — Ч. 3. — С. 29.
85. Ніч // Веселка. — 1994. — Ч. 8. — С. 4.
86. Павучата // Веселка. — 1994. — Ч. 6. — С. 6.

87. Плюта // Веселка. — 1994. — Ч. 2. — С. 2.
88. Цвіт неспалимий // Віра. — 1994. — Ч. 1. — С. 1.
89. Оленя // Веселка. — 1995. — Ч. 1. — С. 13.
90. Прихід зими // Веселка. — 1995. — Ч. 1. — С. 9.
91. Різдво Христове : (за мотивами неіснуючої ікони) // Віра. — 1995. — Ч. 1. — С. 15.
92. Вклоняюся доземно небесам... // Віра. — 1996. — Ч. 3. — С. 1.
93. Покладу за іконку... // Віра. — 1996. — Ч. 2. — С. 1.
94. Писанка // Віра. — 1997. — Ч. 1. — С. 20.
95. Іще на рік до грані віку... // Віра. — 1999. — Ч. 1. — С. 21.
96. Прометей і юрба (XX століття) // Укр. мова й літ-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2006. — № 1. — С. 115-116.
97. Благодать святого здивування : добірка віршів // Дивослово. — 2009. — Ч. 7-8. — С. 3 обкл.

Газети

98. Добірка різдвяних віршів // Чорномор. новини. — 1996. — 6 січ.
99. Рогніда : уривки з поеми // Південна правда. — 1996. — 17 квіт.

100. Тинторетто ; Таємна вечерея // Юг. — 1997. — 26 квіт.
101. На повний розмах крил : добірка віршів // Чорномор. новини. — 1999. — 26 серп.
102. Притча про страх : (міні-поема) // Чорномор. новини. — 1999. — 20 трав.
103. Апокаліптичне (ораторія): пам'яті 300 кобзарів та лірників, розстріляних під Харковом в грудні 1934-го року після Кобзарського з'їзду, що проходив у рамках Республіканської олімпіади міста й села: вірш // Думська площа. — 2002. — 12 січ. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 131-133.
104. Весняний передзвін : добірка віршів // Думська площа. — 2005. — 6 трав.
105. Ні, не спрощу невідання святе : добірка віршів / супровідне слово С. Конак // Чорномор. новини. — 2013. — 8 груд.
106. Гарна казочка новенька для Іллейка та Семенка й для усіх-усіх маляток в новорічне гарне свято // Чорномор. новини. — 2015. — 10 січ.
107. Пам'ять : 600-літтю міста Одеси присвячую : вірш // Чорномор. новини. — 2015. — 22 трав. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 226-229.
108. Розшукую свою надію : добірка віршів. / супровідне слово Т. Свіченка // Думська площа. — 2015. — 6 черв.

Журнали

109. Страшніше від обуха... // Перець. — 1991. — Ч. 8, квіт. — С. 6 ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 55-57.

110. Пошануймо цю жінку : нарис про Ніну Строкату-Караванську // Українська культура. — 1993. — Ч. 3. — С. 24-25 ; Віра. — 1993. — Ч. 3. — С. 24-25 ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 67-70.

111. Українською була й залишилась // Патріярхат. — 1997. — Ч. 2. — (Передрук із «Чорноморських новин»).

Газети

112. Замаскувалися під «народ» // За вільну Україну. — 1991. — 7 лют.

113. Демагогічні гасла і факти // Заповіти Леніна. — 1992. — 11, 18, 25 листоп.

114. О космических высотах, широте духа и Козе-дерезе // Одес. вестн. — 1996. — 11 июля ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 84-91.

115. Українською була й залишилась : (до 400-ліття Берестейської унії) // Чорномор. новини. — 1996. — 24 жовт.

116. Мовою документів і свідчень : (до історії українських визвольних змагань 40-х – 50-х років) // Чорномор. новини. — 1997. — 11-15 жовт.

117. Вибори в Одесі майже за Криловим // Чорномор. новини. — 1998. — Підпис: Микола Кожушний; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 147-149.
118. Ех, яблучко!.. : (з історії більшовицького терору в Одесі) // Чорномор. новини. — 1998. — 10 берез. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 99-102.
119. Життя, віддане Україні: на сороковини Ніни Строкатої // Чорномор. новини. — 1998. — 5 верес. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 103-108.
120. Обережно! Референдум! // Чорномор. новини. — 1998. — 20 груд.
121. Про що мені не дозволили сказати в телепередачі “Тема” // Чорномор. новини. — 1998. — 5 берез.; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 92-94.
122. Розумом не збагнути : (нотатки про деякі парадокси російського політичного мислення) // Юг. — 1998. — 27 марта. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 95-98.
123. В’язень № 8986 : (про подвиг українського священика о. Івана Кипріяна) // Чорномор. новини. — 1999. — 4 берез. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 118-123.
124. Мовою документів і свідчень // Чорномор. новини. — 1999. — 11, 15 трав.; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 109-117.
125. Прощання з В’ячеславом Чорноволом // Чорноморські новини. — 1999. — 1 квіт. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 124-126.
126. «Ні!» — на п’ять з шести питань // Юг. — 2000. — 26 лют. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 141-146.

127. Цілував яструб курочку... : (про російсько-українські політичні взаємини) // Чорноморські новини». — 2000. — 19 серп. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 150-154.

128. В міліції знову побили людину // Юг. — 2001. — 6 серп.

129. Вимагаємо зупинити розгул свавілля : [про арешт П. Отченашенка] // Чорномор. новини. — 2001. — 1 верес.

130. З новим роком, з новими надіями! // Укр. Південь — 2001. — 11-17 січ.

131. Злагоди і добра // Думська площа. — 2001. — 5 січ.

132. Остання дума : (про розстріл кобзарів і лірників у 1934 р.) // Чорномор. новини. — 2001. — 23 серп. ; Думська площа. — 2002. — 12 січ.; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 127-133.

133. Василь Стус в Одесі // Літ. Україна. — 2004. — 6 верес. ; Віра. — 2005. — Ч. 2. — С. 13-17.

134. Перо нескореного крила : до 75-ої річниці народження В'ячеслава Чорновола // Чорномор. новини. . — 2012. — 11 груд. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 170-181.

135. Хроніка великого ошуканства // Козацька варта. — 2013. — берез.-верес. ; Те саме: Хроніка великого ошуканства. — Бровари : Укр. ідея, 2007. — 82 с.

136. Пізнати себе і збудувати свій власний дім на власній, успадкованій від предків землі // Чорномор. новини. — 2014. — 30 серп. ; 4, 7 верес.

137. «Мир» — за 5 гривень... // Чорномор. новини. — 2015. — 8 жовт. ; Повний текст: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 212-216. — Під. заг. «Увага! Ошуканство».

138. Наша мова і мовні міфи // Чорномор. новини. — 2015. — 7 листоп. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 230-249.

139. Про наш край, його правителів та смачний і наваристий борщ // Чорномор. новини. — 2015. — 22 трав. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 217-229.

140. Мы и северный сосед // Відродження. — 2016. — 3-4 серп. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 250-272.

141. Легенда, що жила поруч із нами : на роковини Святослава Караванського // Чорномор. новини. — 2017. — 27, 28 груд.

142. Червоний апокаліпсис : до 100-річчя більшовицького перевороту 1917 р. // Чорномор. новини. — 2017. — 26, 28 жовт.; 2, 8 листоп.

143. Дискусія лінгвістичеська, переходяща в політичеську : (Дискусію з Васью Хмирьом записав учений Кіт Пушкінський із Лукомор'я. До публікації подала Галина Могильницька) // Чорномор. новини. — 2019. — 28 берез.

Релігійно-духовна тематика

Журнали

144. Берестійська унія: спроба неупередженого осмислення : (до 400-ліття історичного Собору в Бересті) // Патріярхат. — 1997. — лют. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 285-293.

145. Великодні роздуми над сторінками Вічної книги // Віра. — 1997. — Ч. 2. — (Передрук із «Чорноморських новин»); Наша віра. — 1997. — серп. — (Скорочений передрук із журналу «Віра»).

146. Мандри святого Миколая в Одесі описує Галина Могильницька // Віра. — 2000. — Ч. 1. — С. 24-25.

147. Із праці правди // Укр. культура. — 2003. — Ч. 6. — С. 17-19.

148. Українські православні сестрицтва в діаспорі. Приклад діяльності ОУПС в США : (Доповідь на міжнародній науковій конференції «Україна і діаспора») // Віра. — 2004. — Ч. 2. — С. 6-7.

Газети

149. Великодні роздуми над сторінками Вічної книги // Чорномор. новини. — 1997. — 26 квіт.

150. На світлий Великдень землякам моїм : вірш // Чорномор. новини. — 1998. — 18 квіт.

151. Сівач ниви духовної : до видання 12-томної праці св. Дмитрія Ростовського (Дмитрія Туптала) Четьї-Мінеї // Чорномор. новини. — 1999. — 14 жовт.

152. Христос воскрес! Воістину воскрес! // Чорномор. новини. — 2001. — 14 квіт.

153. Під знаком воскресіння // Думська площа. — 2002. — 20 квіт.

154. Вшанування Богородиці в словесності й мистецтві України X-XVIII століття // Наша віра. — 2003. — серп. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотопу. — С. 294-298.

155. Землі нашої Покровителька // Чорномор. новини. — 2004. — 14 жовт.
156. Покаяння отверзи мі двері... : Артем Ведель - геній і мученик // Чорномор. новини. — 2008. — 5 квіт. ; Те саме: Химери згвалтованого хронотропу. — С. 299-307.
157. Російська Церква в Україні не має жодного квадратного сантиметра канонічних територій // Голос православ'я. — 2011. — листоп.
158. Терміновий лікнеп для Патріарха Московського Кірілла (Гундяєва) та для всіх, хто його слухає // Відродження. — 2014. — 2, 9 жовт.; 7 листоп.
159. Олжею Богові не служать // Слово Просвіти. — 2018. — Ч. 32, 33 ; Чорномор. новини. — 2018. — 11, 16 серп.
160. Про гімнотворчість мракобісів та дрин і голоблю // Відродження. — 2018. — 16 верес.
161. Самостійній Державі — самостійну Церкву : (Роль Церкви в державо- і націотворенні) // Чорномор. новини. — 2018. — 18 лип.
162. Терміновий лікнеп для Патріарха Московського Кірілла (Гундяєва), підпорядкованих йому архіреїв і священників та для вірян усіх православних конфесій // Волинь. — 2018. — 17 серп.
163. Томос: акт про духовну незалежність чи «кіт у мішку»? // Відродження. — 2018. — 6 груд.
164. Відкритий лист почесному Патріарху Київському і всієї Руси-України Філарету // Відродження. — 2019. — 21 черв.; Волинь. — 21 черв.; Чорномор. новини. — 5 черв.

Журнали

165. Это удивительное причастие! «Следствие ведут знатоки» — нестандартный урок // Рус. язык и л-ра в сред. учеб. заведениях УССР. — 1987. — Ч. 5. — С. 14-18.
166. Про школу в підсоветській Україні та спадок, якого потрібно позбутися // Віра». — 1991. — Ч. 2. — С. 16-19 ; Ч. 3. — С. 8-9 ; Ч. 4. — С. 7-9.
167. Наша берегиня : (сценарій) // Укр. культура. — 1994. — Ч. 2-3. — С. 13-16.
168. Велесова книга : (нові твори шкільної програми) // Наша школа. — 1998. — Ч. 4. — С. 87-90.
169. Літописець Нестор і його творіння // Наша школа. — 1998. — Ч. 5. — С. 12-15.
170. Берегиня нашого роду : (сценарій, присвячений Дню матері) // Дивослово. — 1999. — Ч. 5. — С. 40-42.
171. Моральна проблема драми І. А. Кочерги «Ярослав Мудрий» // Укр. мова і літ-ра в шк. — 1999. — Ч. 3. — С. 36-38 ; Віра. — 2000. — Ч. 2. — С. 5-7. — (Передрук із журналу «Українська мова і література в школі»).
172. Поезія мужності й любові : штрихи до творчого портрета Святослава Караванського // Наша школа. — 1999. — Ч. 4. — С. 41-42.
173. Він став у волі на сторожі : сценарій Шевченківського свята 22 травня // Наша школа. — 2003. — Ч. 3. — С. 117-121.

174. Доки мати жива — пам'ять невмируща // Укр. культура. — 2003. — Ч. 5. — С. 11-13.

175. Символіка лісу та її роль в розкритті проблеми влади землі над людиною в повісті О. Кобилянської «Земля» // Укр. мова і літ-ра в шк. — 2003. — Ч. 3. — С. 19-23.

176. Чи позбудемось шаблонів і стереотипів? // Наша школа. — 2003. — Ч. 2. — С. 51-54.

177. Народжений для добра і любові : сценарій, присвячений творчості О. П. Довженка // Наша школа. — 2004. — Ч. 4. — С. 124-128.

178. Відкрити доброзичливий для дитини довколишній світ / співавт. Свінтковська С. // Укр. мова і літ-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях і колегіумах. — 2006. — Ч. 1. — С. 6-16.

179. Духовний заповіт українському народу : до 150-річного ювілею І. Я. Франка // Укр. мова і літ-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях і колегіумах. — 2006. — Ч. 6. — С. 56-64.

180. Своім життям до себе дорівнятись... : Українська драма кінця ХІХ - початку ХХ століття в контексті розвитку європейської модерністичної драматургії // Укр. мова і літ-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях і колегіумах. — 2006. — Ч. 4-5. — С. 116-128.

181. Сонце серед мороку безнадії : роман Уласа Самчука «Марія» // Віра. — 2006. — Ч. 1. — С. 22-23.

182. Українські предтечі європейського екзистенціалізму // Укр. мова і літ-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях і колегіумах. — 2006. — Ч. 7-8. — С. 108-116.

183. Дозвольмо Возному любити Наталку! : п'єса Івана Котляревського «Наталка Полтавка» // Дивослово. — 2007. — Ч. 8. — С. 26-28.

184. «Над білим янголом скорботи — незгасний духу смолоскип» : до 75-ої річниці Голодомору в Україні 1932-1933 років // Дивослово. — 2007. — Ч. 11. — С. 22-24.

185. Опромінений правдою : до 70-річчя Володимира Вдовиченка // Наша школа. — 2007. — Ч. 3. — С. 16-21. — (Література рідного краю).

186. Руїна держави й руїна душі : драма Лесі Українки «Бояриня» // Дивослово. — 2007. — Ч. 5. — С. 17-21.

187. Сполучники та сполучні слова в складнопідрядному реченні // Дивослово. — 2007. — Ч. 11. — С. 20-21.

188. «Понад Крутами — вічність у сурми сурмить!» : до Дня пам'яті героїв Крут : сценарій // Дивослово. — 2008. — № 1. — С. 25-27.

189. Сценарій вечора пам'яті : до 75-річчя Голодомору // Укр. культура. — 2008. — № 3. — С. 32-33.

190. Кілька думок щодо проблеми депрономіналізації займенників і не тільки... // Дивослово. — 2009. — Ч. 4. — С. 14-16.

191. Розрізняймо порівняння, порівняльні звороти і підрядні речення з порівняльним змістом // Дивослово. — 2010. — Ч. 11. — С. 2-8.

192. Не такий страшний... другорядний член речення : (до проблеми розрізнення важкорозрізняваних членів речення) // Дивослово. — 2012. — Ч. 10. — С. 9-12.

193. Синтаксична роль залежних іменників при прийменниковому керуванні // Дивослово. — 2013. — Ч. 1. — С. 2-4.

194. Шкільна лінгвістика — цілісна система чи набір фрагментів // Дивослово. — 2014. — Ч. 11. — С. 7-14.

195. Лицар духу і чину : поет Грицько Чупринка // Чорномор. новини. — 1994. — 17 верес.
196. Літературна освіта — генератор духовності й добра / співавт. С. Свінтковська // Освіта України. — 2010. — 13 серп.
197. Стою дозрілий, ніби збіжжя в полі : рец. на зб. поезій С. Конака «Ішла — й озирнулась душа» // Чорномор. новини. — 2013. — 24 жовт.
198. Фанфікшн: позитиви й підводні камені // Укр. мова та літ-ра. — 2013. — Вересень, № 17. — С. 20-21.
199. Пророк правди і великої любові до світу. Шевченко: міфи советської доби та їх спростування // Чорномор. новини. — 2014. — 6-8 берез.
200. Наша мова і мовні міфи // Чорномор. новини. — 2015. — 7 листоп.
201. Королева із роду українського Дракули (казка-неказка) // Літ. Україна. — 2018. — 29 берез.; Чорномор. новини. — 10 берез.
202. Повернута із невіді королева : [рец. на повість Валентини Сидорук «Королева»] // Чорномор. новини. — 2019. — 13 лип.

ПРО ГАЛИНУ МОГИЛЬНИЦЬКУ

203. Могильницька Галина Анатоліївна // Педагогічний Олімп Одещини. — Одеса : СМІЛ, 2008. — С. 193.
204. Могильницька Галина Анатоліївна / В. Овсієнко // Міжнародний біографічний словник дисидентів. — Харків : Права людини, 2011. — С. 1225-1226.
205. Могильницька Галина Анатоліївна // Рух опору в Україні 1960-1990 : енцикл. довід. — Київ : Смолоскип, 2012. — С. 496-497.

У книгах

206. Ярошенко О. Одеська «Просвіта»: історія, сучасність : історико-популярний нарис / О. Ярошенко. — Одеса : Маяк, 1998. — Згадки про Г. Могильницьку. — С. 82, 83, 96.
207. Різниченко О. Промінь з Одеси : поема. Документи. Спогади про шістдесяті роки в Одесі і про Ніну Строкату-Караванську. — Одеса, 2000. — Згадки про Г. Могильницьку. — С. 64-65; 184-186; 245.
208. Донька Одеси. Ніна Строката в документах і спогадах ; Бран : поема-містерія / упоряд. О. Різників, наук. ред. канд. іст. наук Ю. Зайцев. — Одеса : Друк, 2005. — Згадки про Г. Могильницьку. — С. 4, 8, 10, 17, 18, 21, 33, 82, 91, 96, 116-118, 141, 150, 168, 270, 178, 299, 347.
209. Попелюк О. Наші сучасниці в поєднанні з духовністю / О. Попелюк // Вісник Буковинського православного університету. Випуск 5. Гендерологія : Українська жінка і духовність. — Чернівці, 2006. — С. 59-60. — Згадано про Г. Могильницьку.

210. Ткачук Л. Українська жінка і духовність / Л. Ткачук // Вісник Буковинського православного університету. Випуск 5. Гендерологія : Українська жінка і духовність. — Чернівці, 2006. — С. 62. — Згадано про Г. Могильницьку.

211. Г. Могильницька про себе // З непам'яті прикликана судьбою. — Бровари : Укр. ідея, 2007. — С. 177-281.

212. Я винен тим, що українець : інтерв'ю Юрія Зайцева з Олексою Різниковим. Документи. — Львів : Афіша, 2007. — Згадки про Г. Могильницьку. — С. 4, 40, 43, 53, 115, 119, 125, 180, 181.

У журналах

213. Наш конкурс «Нестандартный урок». Победители определены // Рус. язык и л-ра в средн. учеб. заведениях УССР. — 1988. — № 7. — С. 80. — Згадано, що Г. Могильцька серед переможців.

214. Геча І. Слово від слухачів / І. Геча // Рідна школа. — 1991. — Ч. 1. — С. 21. — Згадано про Г. Могильницьку.

215. 7-й учительський семінар // Рідна школа. — 1991. — Ч. 1. — С. 20. — Згадано про Г. Могильницьку.

216. Нам пишуть. Із листа Василя Хомицького зі ст. Вижівка Волинської обл. // Віра. — 1997. — Ч. 1. — С. 22. — Згадано про Г. Могильницьку.

217. Кічак В. М. Як ми зустрічали Вселенського Патріарха, або чого бояться московські ставленики так званої Української Православної Церкви / Кічак В. М. та ін. // Віра. — 1998. — Ч. 1. — С. 3-4. — Згадано про Г. Могильницьку.

218. Прісовський Є. Живемо не хлібом єдиним : роздуми про поезію нового мислення / Є. Прісовський // Київ. —

1998. — Ч. 9. — С. 109-110. — Згадано про творчість Г. Могильницької.

219. Свінтковська С. Жінка, що має талант бути щасливою / С. Свінтковська // Укр. мова та літ-ра в шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2007. — Ч. 5. — С. 56-60 ; Методичні діалоги. — 2007. — Ч. 5. — С. 13-15.

220. Кушнірчук О. Галина Могильницька «Українське сонцеколо» : [урок укр. літ.] : 7 клас / Олена Кушнірчук // Укр. мова та літ-ра. Шкільний світ. — 2012. — № 15/16. — С. 33-38. — Бібліогр. в кінці ст.

221. Пазенко Л. П. «З непам'яті прикликана судьбою» : ознайомлення з творчістю Галини Могильницької : [виховний захід] / Л. П. Пазенко // Вивчаємо укр. мову та літ-ру. — 2012. — № 34/36. — С. 62-64.

222. Москвічова І. О. Поетична творчість Галини Могильницької : [урок укр. літ.] / І. О. Москвічова // Все для вчителя. — 2014. — № 10. — С. 95-96.

223. Полець О. Заклик / О. Полець // Наша церква. Київський Патріархат : релігійний бюл. Часопису «Бористен». — 2015. — № 3. — С. 5. — Згадано про Г. Могильницьку.

У газетах

224. Прісовський Є. Напруга віку і слова / Є. Прісовський // Літ. Україна. — 1971 — 6 січ. — Згадано про творчість Г. Могильницької.

225. Кремінь Д. Мельпомені вхід заборонено / Д. Кремінь // Ленін. плем'я. — 1985. — 21 верес. — Згадано про Г. Могильницьку.

226. Кремень Д. Ліричний діапазон / Д. Кремень // Ленінс. плем'я. — 1986. — 18 груд. — Рец. на зб. «Берег радості».

227. На «Союзівці» проходить учительський семінар // Свобода. — 1991. — 6 серп. — Згадано про Г. Могильницьку.

228. За кого голосувати? Могильницька Галина (виборчий округ 290) // Укр. Південь. — 1994. — 8 лют.

229. Караванський С. Поки грім не вдарить : щира бесіда / С. Караванський // Націонал. трибуна. — 1994. ; Те саме: З непам'яті прикликана судьбою. — С. 46-48.

230. Вдовиченко В. У крайовій організації Руху — штурмить / В. Вдовиченко // Чорномор. новини. — 1998. — 5 верес. — Згадано про Г. Могильницьку.

231. Коваль Г. Галині Могильницькій : [вірш] / Г. Коваль // Чорномор. новини. — 1998. — 6 серп.

232. Шумський М. Складне становище УПЦ КП в Одесі / М. Шумський // Вільна думка. — 1998. — 29 черв. — Згадано про Г. Могильницьку.

233. Жакова Т. Лига чутких сердець / Т. Жакова // Веч. Одесса. — 1999. — 7 марта. — Згадано про Г. Могильницьку.

234. Тарнавський М. Така неповторно схожа на Україну / М. Тарнавський // Чорномор. новини. — 1999. — 21 серп. ; Те саме: З непам'яті прикликана судьбою. — С. 4-7. — Про Г. Могильницьку.

235. Доля Г. Одеса розпочинає боротьбу / Г. Доля // Укр. Південь. — 2000. — 22-28 черв. — Згадано про Г. Могильницьку.

236. Ржепецький Л. Учитель — добра і розуму провідник / Л. Ржепецький // Укр. Південь. — 2000. — 28 верес.

237. Чекелан А. Ім'я славного сина України / А. Чекелан, О. Чабанюк // Новини Южного. — 2000. — 18 берез. — Згадано про Г. Могильницьку.
238. Чичери О. НРУ в піддержку аграрної реформи / О. Чичери // Веч. Одеса. — 2000. — 1 июня. — Згадано про Г. Могильницьку.
239. Литовченко В. Як завжди, творчо, оригінально / В. Литовченко // Чорномор. новини. — 2001. — 13 верес. — Згадано про Г. Могильницьку.
240. Химич С. Професія — вчитель / С. Химич // Сільск. новини. — 2003. — 19 берез. — Згадано про Г. Могильницьку.
241. Липка К. Молитва за Україну / К. Липка // Думська площа. — 2004. — 12 берез. — Згадано про Г. Могильницьку.
242. Попелюк О. Вірю в нашу Україну / О. Попелюк // Веч. Чернівці. — 2005. — 21 жовт. — Про Г. Могильницьку.
243. Образование нового тисячелетия... : (круглий стол. Виступ Г. Могильницької) // Народ. газета. — 2006. — 11 лют.
244. Авеличев В. Юбилейный вечер поэтессы / В. Авеличев // Одес. вестн. — 2007. — 15 трав.
245. Конак С. Чи проспівана її доля? / С. Конак // Чорномор. новини. — 2007. — 22 листоп. — Про Г. Могильницьку.
246. Свіченко Т. Розшукую свою надію / Т. Свіченко // Думська площа. — 2007. — 3 серп. — Відгук про творчість Г. Могильницької.

247. Лісова В. Біля чистого джерела / В. Лісова // Наша віра. — 2008. — лют. — Про творчість Г. Могильницької.
248. Сисін Ю. Навчаючи – навчатися / Ю. Сисін // Чорномор. новини. — 2008. — 5 трав. — Згадано про Г. Могильницьку.
249. Мацару В. Таїна української колискової... / В. Мацару // Буковина. — 2010. — 5 лют. — Згадано про Г. Могильницьку.
250. Войтик М. Журавлі щовесни повертають до дому... / М. Войтик // Чорномор. новини. — 2011. — 26 листоп. — Згадано про кн. «Літос, або Камінь з праці».
251. Красовський В. Дещо про русичів, руських і росян / В. Красовський // Козацька варта. — 2013. — Трав. — Про Г. Могильницьку.
252. Мамонтенко А. «Щоб розцвіла Україна, як в основі у вічнім сяйві Божої любові» / А. Мамонтенко // Чорномор. новини. — 2013. — 12 січ. — Про Г. Могильницьку.
253. Вірою і любов'ю освячений шлях : [до ювілею Г. Могильницької] // Чорномор. новини. — 2017. — 11 трав. — Про Г. Могильницьку.
254. Кракалія Р. До краси — талант і розум / Р. Кракалія // Чорномор. новини. — 2017. — 20 трав. — Про Г. Могильницьку.
255. Попелюк О. Дай же, мати, снаги... / О. Попелюк // Літ. Україна. — 2017. — 11 січ. — Про Г. Могильницьку.
256. Глушак А. Земле моя рідна, я почув твій подих : привітання-присвята від Дмитра Павличка Галині Могильницькій, а в її особі — українській громаді Одеси / А. Глушак // Чорномор. новини. — 2018. — 19 трав.

257. Козьмик В. Візит блудословів до богословів / В. Козьмик // Відродження. — 2018. — 28 черв.-4 лип. — Згадано про Г. Могильницьку.

258. Кракалія Р. «Високе, як віки, українське небо...» / Р. Кракалія // Чорномор. новини. — 2018. — 2 верес. — Згадано про Г. Могильницьку.

259. Попелюк О. Думки з нагоди ювілею української письменниці Галини Могильницької / О. Попелюк // Відродження. — 2018. — 4 січ.

260. Попелюк О. З непам'яті покликана судьбою / О. Попелюк // Чорномор. новини. — 2018. — 8 лют. — Про Г. Могильницьку.

261. Кракалія Р. Відкрий для себе український світ : [про презентацію кн. «Відкрий для себе Україну». Кн. 1. Молодіжної серії «Патріот» / ред. В. Г. Кушнір, заст. ред. І упоряд. Г. Могильницька] / Р. Кракалія // Чорномор. новини. — 2019. — 28 лют.

262. Орел С. Квітка з Божої праці // Дзеркало тижня. — 2019. — 31 серп.-6 верес. — (Персоналії).

РЕЦЕНЗІЇ ТА ВІДГУКИ НА ОКРЕМІ ТВОРИ

Скільки в світі сонечок (1978)

263. Юр'єв В. Сколько в мире солнышек / В. Юр'єв // Южная правда. — 1978. — 20 сент.

Літос, або Камінь із праці правди на розбиття митрополичого блудословія (2004)

264. Скрипник Т. Відродження жанру : Могильницька Г. «Літос, або Камінь із праці правди на розбиття митрополичого блудословія» / Т. Скрипник // Народ. газета. — 2004. — 21-27 жовт. ; Шлях перемоги. — 2005. — 23 лют.

265. Матеріали презентації книги Галини Могильницької «Літос, або Камінь із праці правди на розбиття митрополичого блудословія» // Вісник Буковинського православного університету. Випуск 5. — Чернівці, 2006. — Данило Митрополит Чернігівський і Буковинський. — С. 66-67; Попелюк О. — С. 68-69; Іванчук Д. — С. 70-71; Гураль Г. — С. 72-73; Мільков В. — С. 74.

266. Актуально! Галина Могильницька «Літос...» // Віче. — 2007. — 25 трав.

Серафима (2006)

267. Максютіна О. Світло людяності серед пекельної ночі : про поему Галини Могильницької «Серафима» // Чорномор. Новини. — 2019. — 29 серп.

Кишеньковий пісенник українського воїна — захисника Вітчизни (2015)

268. Кракалія Р. Степовою чайкою долину... : рец. на зб. Г. Могильницької «Кишеньковий пісенник українського воїна-захисника Вітчизни» / Р. Кракалія // Чорномор. новини. — 2015. — 14 берез.

Химери звалтованого хронотопу (2016)

269. Славутич Ю. Химери українського буття як рецидиви задавненої хвороби : роздуми над книгою Г. Могильницької

«Химери згвалтованого хронотопу» / Ю. Славутич // Волинь. — 2017. — 15 верес.

270. Щигленко В. На бастіонах духу : (про книгу Г. Могильницької «Химери згвалтованого хронотопу») / В. Щигленко // Чорномор. новини. — 2017. — 4 берез.

Рогніда (2000, 2015, 2017)

271. Горст Г. Дві гордості — з одного витoku : Галина Могильницька, «Рогніда», ліро-епічна поема / Г. Горст // Чорномор. новини. — 2001. — 25 жовт. ; Те саме: З непам'яті прикликана судьбою. — С. 9-12.

272. Дмитрієв С. Задивлена у глибини сторіч : [передмова] // Могильницька Г. Рогніда : ліро-епічна історична поема / Г. Могильницька. — Одеса : Акваторія, 2017. — С. 5-9.

273. Дмитрієв С. Галина Могильницька і її поема «Рогніда» / С. Дмитрієв, О. Різників // Літ. Україна. — 2018. — 27 верес. — С. 12.

Імена (2017)

274. Дмитрієв С. Задивлена у глибини сторіч : [передмова] // Могильницька Г. Імена : поеми / Г. Могильницька. — Київ : Укр. пріоритет, 2017. — С. 4-11.

275. Кракалія Р. З книжками і про книжки / Р. Кракалія // Чорномор. новини. — 2017. — 7 груд. — Зокрема про кн. Г. Могильницької.

276. Кракалія Р. Бенефіс книги в Любашівці / Р. Кракалія // Чорномор. новини. — 2018. — 17 листоп.

277. Кракалія Р. Ми є гідні своєї землі : [Презентація кн. Г. Могильницької «Імена» в Одес. обл. універсал. біб-ці ім.

М. С. Грушевського] / Р. Кракаля // Чорномор. новини. — 2018. — 20 верес.

278. Сидорук В. «Мій символ віри непреложний...»: [відгук на кн. «Імена»] / В. Сидорук // Чорномор. новини. — 2018. — 4 жовт.

279. Письменниця Галина Могильницька за книгу історичних поем “Імена” нагороджена міжнародною патріотичною медаллю Івана Мазепи // Кривоозерщина. — 2019. — 26 січ.

280. Нуньєс О. Г. Книжка про вічне // Слово і час. — 2019. — Прийнято до друку 20 лип.

281. Сподарець В. Відлуння історії в іменах : [рец. на кн. «Імена»] / В. Сподарець // Чорномор. новини. — 2019. — 4 лип.

Електронні ресурси

282. Овсієнко В. В. Могильницька Галина Анатоліївна : [Електронний ресурс] / В. В. Овсієнко ; Віртуальний музей «Дисидентський рух в Україні». — Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1208203277>. — Назва з екрану.

283. Літос. Про книгу Галини Могильницької : [Електронний ресурс] // Народний Оглядач. — Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/litos-pro-knygu-galyny-mogylnyckoyi.html>

284. «Споконвіку було Слово»: поняття блудословія : огляд книги Галини Могильницької “Літос (або Камінь із пращі правди на розбиття митрополичого блудословія)”. Питання надання УГКЦ статусу патріархату : Аудіозапис програми від 31 Липень 2004. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/918686.html>

285. 6 клас. Тема спадкоємності поколінь, вірності во-
лелюбним традиціям народу, збереження світлої пам'яті про за-
хисників і борців за волю рідної землі. Г. Могильницька «Цвіт
неспалений». — Режим доступу:
<https://osvita.ua/doc/files/news/293/29390/Zvit.doc>

286. Література рідного краю. Тема уроку. Література
рідного краю : Г. Могильницька. «Українське сонцеколо». — Ре-
жим доступу: <http://lib.znaimo.com.ua/docs/323/index-960017.html>

- Авеличев В. — 244
- Вдовиченко В. — 185, 230
- Ведель А. — 156
- Войтик М. — 250
- Глуцак А. — 256
- Горст Г. — 270
- Гураль Г. — 265
- Ґеча І. — 214
- Данило (Мирополиц) — 265
- Дмитрієв С. — 272-274
- Довженко О. П. — 177
- Доля Г. — 235
- Єремєєва О. — 68
- Жакова Т. — 233
- Зайцев Ю. — 60, 208, 212
- Зінкевич Н. — 57
- Зінкевич О. — 57
- Іванчук Д. — 265

- Караванський С. — 141, 172, 229
- Кипріян І. — 123
- Кирилл (Гундяев, Патріарх) — 27, 42, 158, 162
- Кириллов М. — 32
- Кічак В. М. — 217
- Кобилянська О. — 175
- Коваль Г. — 61, 231
- Козьмик В. — 257
- Колесніченко А. — 65
- Конак С. — 104, 195, 245
- Королів-Старий В. — 59
- Котляревський І. П. — 7, 183
- Кочерга І. А. — 171
- Кракалія Р. — 254, 258, 261, 268, 275-277
- Красовський В. — 251
- Кремінь Д. — 225, 226
- Кушнірчук О. — 220
- Лаптієнко К. — 67
- Ленін В. І. — 10

Липка К. — 241

Литовченко В. — 239

Лісова В. — 247

Максютіна О. — 267

Мамонтенко А. — 252

Мацару В. — 249

Мефодовський С. — 69

Мільков В. — 265

Могильницький В. — 71

Москвічова І. О. — 222

Нуньес О. Г. — 280

Овсієнко В. В. — 204, 282

Орел С. — 262

Отченашенко П. — 129

Пазенко Л. — 221

Плахтін І. — 63

Полець О. — 223

Попелюк О. — 209, 242, 255, 259, 260, 265

Прісовський Є. — 218, 224

Ржепецький Л. — 236

Різників (Різниченко) О. — 53, 60, 207, 208, 212, 273

Ростовський Д. (Туптал) — 151

Самчук У. — 11, 181

Свінтковська С. — 5, 59, 178, 196, 219

Свіченко Т. — 108, 246

Сидорук В. — 202, 278

Сисін Ю. — 248

Скрипник Т. — 264

Славутич Ю. — 269

Сподарець В. — 281

Строката-Караванська Н. — 53, 60, 110, 119, 207, 208

Стус В. — 133

Тарнавський М. — 234

Ткачук Л. — 210

Українка Л. — 186

Філарет (Патріарх) — 164

Франко І. Я. — 179

Химич С. — 240

Хомицький В. — 216

Чабанюк О. — 237

Чекелан А. — 237

Чичери О. — 238

Чорновол В. — 125, 134

Чупринка Г. — 195

Шевченко Т. Г. — 199

Шумський М. — 232

Щигленко В. — 270

Юр'єв В. — 263

Ярошенко О. — 206

Голос православ'я
Дзеркало тижня
Думська площа
За вільну Україну
Заповіти Леніна

Козацька варта
Кривоозерщина

Ленінське плем'я
Літературна Україна
Народна газета
Національна трибуна= Шлях перемоги
Наша віра
Новини Южного
Одеський вестник
Освіта України
Південна правда (Южная правда)
Свобода
Сільські новини
Слово Просвіти
Українська мова та література
Український Південь
Чорноморські новини
Юг

Київ
Київ
Одеса
Львів.
Криве Озеро,
Миколаїв. обл.
Алмазна, Луган. обл.
Криве Озеро,
Миколаїв. обл.
Миколаїв
Київ
Київ
Нью_Йорк (США)
Київ
Южне, Одес.обл.
Одеса
Київ
Миколаїв
Джерсі-Сіті (США)
Саврань, Одес. обл.
Київ
Київ
Миколаїв
Одеса
Одеса

ПОКАЖЧИК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Журнали. Альманахи

Веселка	Джерсі Сіті (США)
Вивчаємо українську мову та літературу	Харків
Віра	Баден-Брук (США)
Все для вчителя	Київ
Горизонт	Одеса
Дивослово	Київ
Жовтень (Дзвін)	Львів
Київ	Київ
Наша церква	Київ
Наша школа	Одеса
Одеська хвиля	Одеса
Патріархат	Нью-Йорк (США)
Перець	Київ
Радянська жінка	Київ
Рідна школа	Нью-Йорк (США)
Русский язык и литература в средних учебных заведениях УССР	Київ
Українська культура	Київ
Українська мова і література в школі	Київ
Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах	Київ
Український календар	Варшава (Польща)

Газети

Буковина	Чернівці
Вечерня Одеса	Одеса
Вечірні Чернівці	Чернівці
Відродження	Жовкова, Львів. обл.
Вільна думка	Сідней (Австралія)
Віче	Торонто (Канада)
Волинь	Луцьк

ВАСИЛЬ СТУС В ОДЕСІ

*...Але хто поверне
руки, рухи, радощі нам?
Але хто уперто
Вік рубатиме хаці?
Але хто навикне
жити, серце ївши своє?
Де ті недоріки,
кому совість спати дає?
Жий чи ні — намарне,
все намарне — живеш чи ні!
З вірою у парі
Ми й без віри — самі одні...*

В. Стус

Ці рядки часто повторювала подумки. Було в них, навіть у самій ритміці, щось таке, що перегукувалось у моїй душі з екзистенціалізмом Камю й Сартра: якась глибока безнадія і вперте поривання до дії, могутнє напруження м'язів, що тужаться порвати пута безвиході, виштовхнути-таки на гору отой Сизифів камінь, який знов і знову треба буде штовхати напруженням волі, бунтом власної душі. Не знаю, чи є це все у вірші. Кажу лише про те, що вчувала, вичитувала в ньому я — тоді ще молода студентка філфаку Одеського університету.

Вірш звався «Афонські моління». Налезав він Василеві Стусу. Писав його він у нас в Одесі й чернетку (чистого, закінченого, чи пак, доробленого варіанта тоді ще не було) залишив мені.

Ми — тоді ще молоді поети — часто обмінювалися своїми віршами, щедро роздаровували їх тим, кому вони подобалися, й іноді, попорпавшись у шухляді котрогось із друзів (звісно, якщо він тебе до тієї шухляди допускав), можна було дізнатись про літературний процес значно більше, ніж із газет та журналів.

З творчістю Ігоря Калинця, наприклад, я познайомилася в квартирі В'ячеслава Чорновола, який щедрою рукою вивалив мені із своєї шухляди цілу купу віршів і кілька годин пританцював за мою спиною, заглядаючи, що саме я читаю і як реагую на прочитане, та радісно прицмокуючи язиком від задоволення, коли в моїх руках опинявся якийсь аж дуже вже гарний, на його думку, вірш. А що гарних віршів у його шухляді було багато, то він — невидючий, як ртуть, тільки-те й робив, що прицмокував та плескав руками від захвату, що такі-от, бач, вірші люди пишуть! А ще тому, що таку-от радість зумів мені подарувати, такі скарби відкрити!

— А оце — Галинка Гордасевич — колосальна дівчина!.. А оце — Надійка Кир'ян: ти дивись, як пише! Жодного зайвого слова! Три рядки — й увесь вірш! А яка картина!..

Картина й справді була жива, відчутна навіть на запах:

*Три волошки у житніх косах,
Вечірня курява бреде дорогою,
Як потомлені корови додому...*

Тих дівчат я так ніколи й не бачила, не була знайома з ними. Так вони для мене й залишилися назавше Галинкою й Надійкою, як їх звав Славко, який і досі ніяк не хоче стати для мене В'ячеславом Максимовичем.

Поезію Василя Голобородька відкрив мені Іван Олексійович Світличний — це йому нелегко далось, бо з мене тоді (та, каюся, мабуть, і зараз) був запеклий «консерватор», до якого треба було «світличного» терпіння, щоб втлумачити в мою го-

лову, що то-таки поезія. В нього ж я із захопленням читала рукопис «Зоряного інтеграла» Ліни Костенко, щойно тоді відхиленого видавництвом.

І то був ніякий не «самиздат, изготовленный с целью распространения...». То був творчий обмін своїми й чужими — в когось більшими, в когось меншими — досягненнями. То була щедрість, що виростала з радості самореалізації, з гордості за літературу, яка намацувала своїми юними ногами дорогу до себе. То був незабутній час, мабуть, один із найрідкісніших часів в українському літературному процесі, коли ніхто нікому не зазд-рив, коли кожен вдалий вірш із швидкістю блискавки потрапляв туди, де жив хто-небудь із молодих поетів-однодумців.

Пам'ятаю, як мені на допитах ніяк не хотіли повірити, що я не знаю, звідки в мене взялися вилучені під час обшуку «Демонстрації» («організована стихія, стандартизована любов»), «Кредо запеклого інтернаціоналіста» («забудьте українську мову, не гайуйте часу, громадяни!...»). А я справді не пам'ятала, хто мені дав ті вірші, і як вони в мою хату потрапили.

Довелось мені тоді, щоб полегшити роботу органам, просто (хай мене Бог простить!) вкрасти кілька віршів із теки слідчого просто під час допиту, бо більше нічим я їм допомогти не могла.

Допомога моя була, щоправда, неповною, бо «Демонстрації» таки залишились у течці. А я так і досі не знаю — не тільки хто мені той вірш дав, а й хто його написав.

Бо ж вірші дарували не лише автори, а й їхні друзі, й друзі друзів, досить часто, якщо вірш був з відтінком «крамоли», й не називаючи імені автора.

Отож і Василь, уже перед самим від'їздом до Києва, почувши, що мені подобаються щойно написані ним вірші, без зайвого слова віддав аркушик з ними, зауваживши, що він у потязі ще подумає над ними, бо то не остаточний варіант. Потім спохопився, що давати дівчині вірші в такому неохайному вигляді —

негарно, слід переписати, але переписувати уже було ніколи. Я пожартувала, що коли він стане «маститим поетом», а я — «маститим літературознавцем», то за цими «грамузлями» досліджуватиму його творчу лабораторію. Слово «грамузлі» Василеві припало до вподоби...

...Потім були обшуки з неминучим вилученням якихось паперів, кілька переїздів. Про папірець із Василевими віршами забулося. Десь аж на початку 1980-х (Василь був уже вдруге ув'язнений) ми з Олесем Сергієнком, який тоді щойно повернувся із заслання, надумали були зібрати всі Василеві вірші й спробувати передати за кордон Надії Світличній чи подружжю Караванських, щоб хоч що-небудь зберегти з його творчого доробку. Василів другий арешт ми вже цілком чітко усвідомлювали як трагедію, в тому числі й для літератури і, повторюючи в душі Лінине «Людей такого рідкісного дару хоч трошки, люди, треба берегти», я іноді подумки (слава Богу, лише подумки!..) докоряла нашим «гельсинцям» за те, що вони дозволили Василеві стати членом Групи — так, наче йому хтось міг заборонити що-небудь! Так, наче одержимий Україною, запрограмований на жертвну дію Василь — це Пушкін, якого можна було тримати осторонь найголовніших ідей і подій, який свого часу міг не бачити (чи вдавати, ніби не бачить...), що відбувається довкіл нього... Так, ніби Василь міг би що-небудь творити, якби не жив усією повнотою внутрішнього життя, котра була невідривна від боротьби за право бути самим собою.

Все це я й тоді розуміла, але оте «хоч трошки, люди, треба берегти...» увесь час поколювало в серці колючкою-докором, і хотілось бодай щось виправити. Отоді я й кинулася шукати подаровані Василем чернетки. Не знайшла. Та й не мала певності, що аркушик той міг десь зберегтися після стількох життєвих пертурбацій.

Вірші Василеві ми з Олесем збирали, звичайно, тихцем, але хтось, довідавшись про це, тихцем же й повідомив Сергієнка, що цією справою давно вже займаються Михайлина Коцюбинська й та ж Надія Світлична, і все, що можна було зібрати, давно вже за кордоном, підготовлене до друку чи, може, й видане.

Зібране ж нами з Олесем мені, проте, дуже знадобилося: в перші роки після введення творчості Василя Стуса до шкільної програми ті, від руки переписані нами вірші, були єдиною «хрестоматією», з якої багато учителів української літератури сільських шкіл Миколаївщини (я мешкала тоді в Кри-воозерському районі) вперше знайомилися з Василевою поезією та, переписуючи, знайомили з нею своїх учнів.

А нещодавно, порпаючись у «архівних хашах» задля звільнення життєвого простору від паперового мотлоху, раптом в якійсь течці із найранішими своїми поетичними вправами наштовхуюсь на аркуш, писаний Василевою рукою, й починаю розуміти, що цих віршів не бачила в жодній з його збірок. Заради правди слід зізнатися, що я не всі його збірки й у руках тримала...

Вірші ці Василь вважав остаточно недоопрацьованими. Написані вони в Одесі восени 1965-го чи ранньої весни 1966 року. Я, студентка-четвертокурсниця філфаку, жила тоді вже більше у Н. А. Строкатої-Караванської, ніж у гуртожитку, бо після того, як Святослава Караванського було, власне, викрадено на вулиці, боялася, щоб чогось подібного не сталося якоїсь ночі й із його дружиною.

Отож, повернувшись якось із лекцій, побачила в її хаті високого, чорнявого, трохи насупленого юнака.

— О! — здивувалася я, — ще один Гонта!

Тоді саме йшла мова про спорудження в Умані пам'ятника Залізнякаві та Гонті, й голову Гонти ліпили з мого брата Олександра Могильницького. Гонта з нашого хмуркуватого Сашка ви-

ходив хоч куди! Побачений мною насуплений хлопець одразу нагадав мені той образ. Хлопець цей був Василем Стусом. Привіз він тоді Ніні Антонівні докладну інформацію про арешти в Україні, яку вона хотіла по дорозі в Мордовію (збиралася саме на побачення з чоловіком) завезти до Москви — москвичі мали вихід на закордон.

Мені Василь здавався замкненим і гордовитим, тож трималася я з ним трохи відсторонено.

Все змінилося, коли прийшов Олекса Різників, який мало не з порога засипав Василя своїми віршами.

Василь відповів своїми. Почався «вечір поезії».

І раптом Василь якось тихо-тихо, наче сам до себе, промовив:

«Не можу я без посмішки Івана оцю сльотаву зиму пережити...». Я спершу навіть не зрозуміла, що це — вірш, а зрозумівши, сама задихнулась від ніжності й доброти, яка тихо бриніла в голосі цього сувороликого хлопця, так схожого на Гонту-месника:

...Вусате сонечко моє!

Несуть тобі три царіє со дари

Скапарене озлоблення своє

Іваночку! Ти чуси, доброокий?..

читав Василь, а я сиділа й, задихаючись його (і своєю) любов'ю, думала: «Це ж ніякий не образний вираз — це назва! Як назвами є слова «чоловік», «хлопець», «людина». А Іван — «вусате сонечко». Це так просто й органічно, як сказати на люстро — що воно люстро, а на сніг — що він сніг!». І дивно мені було, що це не я знайшла для Світличного таку природну назву, а оцей хмуркуватий хлопець — Василь Стус.

Я дуже любила Івана Олексійовича. Він умів побачити в людині найкрихітнішу, найнепомітнішу іскорку таланту й потім

впродовж років дбайливо роздмухувати її, не дати згаснути. Господи! Скільки рукописів (талановитих і не дуже...) пройшло через його добрі скалічені руки! Скільки людей завдяки йому стали якщо не справжніми поетами, то, принаймні, справжніми людьми.

Навіть я, котра багато років нікому не признавалася, що пишу вірші (а раптом не сподобаються? Це ж сором, якого й не переживеш!..) — навіть я — без найменшого остраху віддала йому свій рукопис, а приїхавши вдруге, побачила його осяяне добротою обличчя й почула: «Галинко! У вас стільки чудових віршів!..»

Я забуваю, що він — один із трьох «китів», які тримають на собі ледь не все шістдесятництво, що він — ерудит, до якого мені ще рости-рости — недорости... Я просто відчуваю себе щасливою від того, що доля звела мене з цим добрим і мудрим чоловіком, який так просто відкриває мені стільки цікавого, наче оце і є його призначення на землі — розтуляти очі отаким невігласам, як я.

Часто думаю: скільки б він міг зробити, скільки ще написати, якби так щедро не роздаровував свій час, свій розум іншим...

Але це з'явилося пізніше. А тоді, слухаючи Василя, я ледь не плакала від того, що слова, які так природно «прикладалися» до образу Івана Олексійовича, сказано не мною, а оцим, таким суворим з виду й таким цнотливо-ніжним, чорнявим хлопчиною.

Оте «вусате сонечко» й визначило назавжди моє ставлення до хлопця, що звався Василь Стус.

Коли ми згадуємо Василя Стуса, коли розповідаємо про нього учням, найчастіше говоримо про мужність, чесність, безкомпромісність... Мені Василь був надзвичайно близький рисою, яка рідко зустрічається в людях, і тому я не вмію дати їй «людської» назви. Для себе я називаю її «янгольством». Це — вміння

бачити чиясь, умовно скажемо, красу і велич і бути щасливим від своєї причетності до них.

Ну, приміром, що відчують янголи, стоячи перед Престолом Всевишнього? Здивування? Захоплення? Поклоніння? Вдячність? Святе Письмо каже — блаженство! Тобто велике, всеохопне щастя, в якому є і здивування, й захоплення, і вдячність, і благоговіння, а попри це, й понад усім — радість, що ось така велич і краса є в природі, і ти — маєш можливість бачити її, освітитися, освятитися нею.

То не самопониження. Василь був гордим і чудово знав сам собі ціну. Саме тому він не знав заздрощів і вмів творити в своєму серці «престоли» для високих духом, мудрих, талановитих людей. І вмів молитися цій висоті, талановитості й мудрості. Я знаю трьох людей, що мали «престол» у Василевому серці. Це Алла Горська, Михайлина Коцюбинська й Іван Світличний. Можливо, таких людей було більше. Але я знала цих трьох. Це велике щастя — мати людей, гідних престолу в твоїй душі. Бо й душу для цього треба мати велику.

Але повернімося до Одеси, куди Василь знову приїхав, очевидно, вже пізньої осені 1966-го або ранньої весни 1967 року. Пам'ятається, ішли дощі, й повсюди стояли велетенські калюжі.

А у нас на філфаці — оголошення: «Вечір поезії. Зустріч з Віталієм Коротичем». Всі збуджені, раді — столичний поет приїздить!

Я те побачила й хутенько до професора Недзвідського. Андрій Володимирович у нас літстудією керував.

— Ой, Андрію Володимировичу! — щебечу. — А до нас оце теж із Києва поет приїхав. Стус називається. Він і в «Дніпрі», і в «Україні» друкувався, і німців перекладає! Цікавий — страх! Я його теж приведу, добре?

На той час я вже другий рік працювала над майбутньою дисертацією під керівництвом Андрія Володимировича, і взагалі він дуже добре до мене ставився, так що жодних заперечень не було:

— Приводь! Як поет цікавий, то чого ж? Виступить «генерал», а тоді «лейтенанту» слово дамо.

Біжу стрімголов до Ніни Антонівни. Кричу з порога:

— Гей, лейтенанте! Готуйся! Ти у нас на філфаці сьогодні виступаєш!

Василь вже тоді давно в «заборонених» ходив. Його не тільки не друкували, а й з усіх робіт вигнали.

— Ти що? Як це? — питає розгублено трохи.

— Я вже про все домовилась! Виступить Коротич, а тоді дадуть слово тобі.

Василь, трохи схвильований, пішов готуватися до виступу, а ми з Караванською засіли в кухні план дій обговорювати, бо ситуація була така, що чекати всього можна було: в Ніни Антонівни стосунки з органами були загострені до краю, про Василя й говорити нічого...

Вирішили, що мені слід невідступно бути біля Василя. Ніна триматиметься осторонь, але й з неї я мушу також ока не спускати. Для того, щоб мені було легше це робити, вона має на голову вдіти щось яскраве. Те «яскраве» шукали довго. Знайшли врешті в якомусь загашнику старезний клейончастий яскраво-червоний берет, на блазенський ковпак схожий. Годиться! Головне, щоб і Василь, і Ніна Антонівна увесь час на очах були, щоб їх ніхто не «умикнув» непомітно. Раптом Василь заходить.

— Ти, аферистко! — це до мене. — Ти вже вирішила, що робитимеш, як тебе з університету витурять?

— Давно! — відповідаю «як з кілочка». — Вийду за тебе заміж і сидітиму на твоїй шії!

— Ну-у, — тягне Василь, повертаючись до Ніни, — тоді я від участі в цьому «заході» відмовляюся,

бо на такій бісовій дівці не оженюся навіть під шибеницею! Я таких метких боюся...

Сказав жартома, але мені чомусь здалося, що він і справді може одружитись лише з дуже тихою, спокійною й лагідною дівчиною, про яких мій дідуньо казав: «Не дівчина — а пісня!»

Оскільки я на «пісню» явно не «тягнула», то відбулася якийсь жартом. А Ніна Антонівна, сміючися, заспокоїла його, що в разі мого виключення вона мене обов'язково «прістроїт за харошого человека». Василь із цієї суто одеської фрази сміявся, але за жартами відчувалося, що його насправді турбує, чи не матиме ця наша «афера» ні для кого сумних наслідків.

— А професора Галининого теж заміж віддамо? — допитувався він напівжартома. — З нього ж найпершого питатимуть... Ти йому хоч сказала, хто я?

— Сказала: Василь Стус! Поет. Друкований в «совецькій печаті»! Васильку, — веду далі, — йому нічого не може бути! Вони ж йому не давали списки поетів, яких «пущать не велено». Звідки ж він може знати, «ху із ху»? Прийшла отака «бісова я», привела поета, який має публікації в пресі. Ну, чого б він мав не дати можливість аудиторії поспілкуватись із «молодою надією літератури»? Всі останні запитання — до мене!

— А ти?

— А я що — маю такого списку?! Приїхав гарний хлопець, читає гарні вірші. Чого б мені ним перед людьми не похвалитися?! Хай вони мені дадуть списочок всіх «заборонених» хлопців України, щоб я знала з ким «ніззя» спілкуватися. Я тебе просто за свого залицяльника видам!

— Нехай потім розбираються, — засміялась Ніна, — хто з ким цілується... І хто цілується просто так, а хто — «с антисоветськімі намереніями»...

Потім, коли почалося розкручування справи з приїздом Стуса до Одеси та його виступом на університетському вечорі

поезії, ця версія спрацювала бездоганно. Ніхто, звісно, не повірив, що Василь приїздив саме до мене, а не до Караванської (органи тоді дуже добре знали, «хто з ким цілується») але ж і спростувати її було неможливо — не казати ж, що у нас всюди «жучки» вмонтовані, й нам достеменно відомо, що «товариш N» не залицявся до «товаришок X та Y»...

...На вечір ми прийшли навмисно з деяким запізненням. Коротич уже виступав. Я пробралась до Андрія Володимировича, сказала, що «мій поет» уже в залі.

— Ну, я ж не буду Коротича перебивати! — каже професор. — Треба було своєчасно приходити. Тепер вже нехай твій Стусь поки що в залі посидить.

Ми, власне, того й хотіли.

Вірші у Віталія Олексійовича гарні, аудиторія їх сприймає «на ура», а збоку на столику росте купа записок з питаннями до промовця. Почитавши хвилин із сорок, Коротич каже:

— Зараз я, мабуть, на ваші запитання відповім, а тоді знову трохи віршів починаю.

Сів до столика й скрикує:

— Ой, як же я з цим усім розберуся?!

Тут Андрій Володимирович і прийшов йому на допомогу:

— А Ви, — каже, — розсортируйте їх якось за тематикою. А ми тим часом початкуючого поета послухаємо — також із столиці.

И оголошує:

— Знайомтесь — Василь Стусь! Так і каже: Стусь.

Василь виходить на сцену. Зал аплодує. Я дивлюсь на Коротича. Коротич з переляком дивиться на Василя, наче перед ним раптом з'явилась примара. Далі починає багрянити — знизу, від шиї, сантиметр за сантиметром...

Мені його шкода. Пускаючись на цю, як казав Василь, «авантюру» (бо по тих часах то була-таки авантюра чистої проби), я

подумала про всіх, окрім нього. По-перше, я й припустити не могла, щоб талановитий поет був аж таким «вірноподданим». Талант, думалось мені, вже за самою своєю природою мусить не сприймати неправди, насилля, лицемірства, яке процвітає довкіл. Тому я була впевнена, що до Василевої появи талановитий поет-шістдесятник Віталій Коротич має поставитись не лише з прихильністю, а й з радістю. Тим більше, що до цієї появи він абсолютно непричетний, а отже, й відповідальності ніякої нести не може.

Та по-іншому, очевидно, міркував поет, що сидів, багрянний, за столиком на сцені й нервово жмакав записки, на які мав відповідати. Потім кинув їх жужмом, схопився з місця й побіг зі сцени — через зал, на вихід. Хтось із наших «писучих» хлопців побіг слідом за ним.

А Василь читає, читає!.. Згодом зупиняється й, ніби тільки зараз зауваживши, що, окрім нього, на сцені нікого немає, повертає до мене обличчя й трохи розгублено питає:

— Я ще не набрид? Ще читати?

Я не знаю, що відповісти, але зал радісно гукає:

— Ще-е-е!!! Читай іще!

Читав він довго.

Довелось мені йти до Недзвідського й казати, щоб закривав вечір, бо Коротич сюди вже не повернеться.

— Як? — питає Андрій Володимирович. — Де ж він дівся?

— Втік, — кажу. — З переляку.

— ???

— Щоб репутацію собі не сплямувати біля Василя.

— То цей твій Стусь, що?.. — вигукує професор.

— Ото-ото, Андрію Володимировичу, — киваю головою,

— оте саме.

Слід сказати, що Андрій Володимирович до того поставився майже з гумором:

— Ну, Галю, — каже, — ви колись «діда» до інфаркту доведете. І де воно, Господи, таке безголов'я взялося на мою стару голову?.. Ви розумієте, що з цього може бути?

«Безголов'я» йому тут же розтлумачило всі свої міркування про «списочок», з яким органи професора не ознайомили, а крім того, звідки професор міг знати, що два столичних поети не разом, не «в одному комплекті» приїхали? Отож, з «цього» може бути цілковите «нічого».

Кажуть, що Василь ще на якісь запитання залу відповідав, розповідав про літературу, про замовчувані імена... Але я того не чула. Може, від нервового перенапруження, а може, це було якраз тоді, коли ми розмовляли з Недзвідським? Знаю, що проводжали Василя зі сцени, як секретаря ЦК КРПС з трибуни партз'їзду, й довго ще юрмились біля нього на виході.

І знаю, що, йдучи додому, ми всю дорогу сміялися з того, як бідний Коротич тікав зі сцени, і з того, як я, немов «стійкий олов'яний солдатик», увесь вечір під стіною «на атасі» простояла, і з моїх «аристократичних» чобіт з «неаристократичною» наскрізною діркою на підметці, і з Ніни в її «якобінському» ковпаку.

А на розі Пушкінської й тодішньої Чижикова — море!

— Чіпляйся, — каже Василь, — я тебе перенесу.

Я якось вчепилася, а рота ж не стуляю.

— Ну й свинюку, — кажу, — я їм підсунула!

Василь як розреготеться! Та — бац! — мене в калюжу у найглибшому місці!

— Себто, кого-кого ти їм підсунула? — питає.

Я чую, як мій чобіт ледь не доверху наповнюється водою, й не вдумуючись у зміст сказаного, відповідаю сердито:

— Ну, кого ж? Тебе!

— Ну, спасибі... — «дякує» крізь сміх Василь. — Я тобі такої атестації не забуду!

И також лише тепер згадує про свою «лицарську місію».

— Ой, ти ж у воді стоїш!.. Чіпляйся...

— Спасибі, — кажу, — тепер я й сама можу! — і гордо та ображено пускаюсь брести тим «морем», коли раптом усвідомлюю, що підсунула-то я їм все-таки Василя, а не «свинюку»! — й заливаюся сміхом. Ми з Василем стоїмо ледь не по коліна в калабатині, регочучи, а Ніна, що вже перехопилась на другий бік вулиці, дивлячись на нас, аж своїм блазеньським ковпаком об поли б'є від сміху.

...А десь із-за завіси вечірнього туману визирає Доля, що знає всі «недовідомі версти», які кожному з нас ще судилось пройти, і вже бачить, ту карцерну камеру в Пермському таборі, де так трагічно й самотньо обірветься таке світле Василеве життя, і той клаптик американської землі, де знайде свій вічний притулок моя стужена, змучена, але не зламана подруга; а може, й мене — отут, за оцим заваленим паперами столом, де я пишу ці рядки, й... оцю сльозу, що тихо біжить зараз по моєму давно не юному обличчю...

Літературна Україна. — 2004. — 16 верес.

Галина Могильницька, «Рогніда», ліро-епічна історична поема

Пам'ятаю роки ще нашої досивини...

Ми жили в бентежно-піднесених шістдесятих. Ми летіли в них, обганяючи час і вічність. То був політ трасуючої кулі, невидима траєкторія гарматного снаряду, космічна орбіта природного супутника. Всієї Землі і нашої, котра здавна існує під назвою Русь — Україна.

Було на світі 22 травня. Ми, студенти університету, може, вперше за роки радянської влади покладали квіти до пам'ятника Т. Шевченку. А було ж "ніззя", бо цей день відзначали українські буржуазні націоналісти. За нами стежили. І ми це знали. І читали вірші. Здебільшого Тарасові. Схмелівши від його запальних слів та образів, переходили до своїх.

Тоді ж Галина Могильницька продекламувала (а вона вміє це робити) щось таке неймовірно щемке і зворушливе, що ми попросили її почитати ще. Авторка була збуджена, але в нашому проханні відмовила.

— Поки що пишеться. Це буде поема про Рогніду, першу дружину Володимира Великого. Почекайте трохи, може, десь через рік почитаю.

Рік видовжився... до тридцяти п'яти.

І письмена, і імена

Тьмяніють на скрижалях долі.

Минає день. І вік мина.

І ми минаємо поволі.

А слідом новий день гряде —

Куди? В минуле чи майбутнє?

В ті далекі часи (зрештою, і зараз) це питання було зовсім не риторичним. На нього треба було відповідати. Своїми вчинками, переборюванням проблем, які "влаштували" "компетентні органи", і декому навіть життям. Наперед скажу, ніхто з нашого кола не зламався, не відступився. А спокуси були.

Галину Могильницьку "заховали" в якесь далеке село. Так вона працювала вчителькою. І писала свою "Рогніду", свою ліро-епічну історичну поему.

*Карається людина за гординю,
І все ж цілком не скориться ніяк.
Бо, певне, знає:
Доки гордість в світі
Ще є,
То десь І чесність має бути!*

Власне, вся поема (а я б назвав її іншим жанром — це, скоріше роман у віршах) про гордість, честь і порядність. А ще — про невпинну І вимучливу боротьбу особою.

*Іще прийдуть ченці й митрополит.
І в ранг чеснот покірність вознесуть.
І некло обіцятимуть за гордість,
За духу вись — жахну кипінь смоли!*

Галина Могильницька творила ці свої несамовиті, нескорені рядки, перебуваючи фактично в засланні, не маючи практичне жодної можливості надрукувати їх. Я про це гаразд відаю, бо працював тоді в книжковому видавництві.

Коли Галина виривалася до Одеси, то ми сиділи з нею прямо в тому ж "Маяку", редагуючи окремі вірші та безнадійно мріючи, де б їх надрукувати.

*Та ще тобі невпам'ятку, княжна.
Що гордість личить тим, у кого сила,
Для інших гордість — горе і вина...
А далі поетка, вже зовсім не криючись, зізнається:
Я навмисне...
Я — хоч не з лісу — а й сама така.*

Не сумніваюсь, що Галина писала свою Рогніду не лише від себе, але й з себе. Бо коли поета відхиляють, не видають, намагаючись саданути підбором чобота під ребра, де вразливе серце, — як не закричати,

не заплакати, не заніміти в страшних корчах? А вона, затята сільська вчителька, ще й пише. І з тим минають роки, десятиліття. Уміють у нас та на саму глибіню опустити непокірну людину, щоб вона і не жила, і не вмирала, а помучилась.

Галина Могильницька справді мучилась, кидалась до видавництва, стукала в редакції, несла твори в газети—німо, глухо, мертво. Бідкала друзям, плакала, молилась Богу, ростила дочку і сина. І скипілі сльози, спазми і болі перетоплювались у щире золото поетичної зверхності і дозрілої людської та жіночої гордості.

Бо поки гордість наприч не убито

У племені, в народу чи в мені, —

Ми є

І можна жити, і сіять жито,

А часом — навіть і співають пісні...

Отак зараз, уже знаючи, яке майбутнє з того далекого часу мало постати, не важко уявити, збагнути, усвідомити, що відчували вони—ці дві мужні й жіночні до чоловічого захоплення українські жінки (авторка й героїня), коли там, у нетрях минулого, підтримуючи й розраджуючи одна одну, могли уздріти таке:

*Але того князівна полочанська Не
відала — бо хто б її навчив?*

*А вже у пуці по дівочім щастю Голосять
поховавала вночі.*

А вже над Розволодовим дворичем

*Круги крильми викреслює біда, *

І вітер нижче гонить хмаровище,

І ближче й ближче фатуму хода.

І «фатуму хода» була спрямована не лише по долях двох гордянок, які ніколи не переставали бути мрійницями, а й по самій системі приниження, образи тієї гордості, що називається ще гідністю людиною.

Гордині духу кланяюсь до ніг,

*Стократно вбитій і стократ воскреслій,
Що понад нею — тільки честь і чесність,
І гордий рід мій, що її зберіг.*

Зумисне накладаю одну долю на другу, а другу — на першу. Бо де з них перша, а де друга — не відаю, не відчуваю, не хочу знати. Сприймаю поему, як картину, що відкрилася мені одразу — в усіх іпостасях промислу Божого: минуле, сучасне, майбутнє.

*Крізь реактивний гуркіт — голоси
Віків далеких вперто наслухаю
І на щоці своїй не витираю
Гіркої, але чистої сльози...*

Георгій ГОРСТ,
письменник

Чорноморські новини. — 2001. — 25 жовт.

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА ТА ЇЇ ПОЕМА «РОГ-НІДА»

«З непам'яті прикликана судьбою» — так назвала Г. Могильницька свою власне першу книжку поезій, що вийшла у 2007 році, напередодні її... сімдесятиліття!

Порізану й понівечену збірку «Злагода», поховану в «братській могилі» з веселенькою назвою «Весняний ранок» (що звучала знущально, бо за віком авторів, представлених у цьому колективному збірнику, він би мав зватися «Осінній вечір») та спотворену збірку «Берег радості» (авторська назва «Пісня для радості»), що були видані вже наприкінці перебудовних 80-х років, авторка воліє до уваги не брати.

Не зайве, мабуть, дізнатись читачам про ті напівдетективні історії, якими супроводжувалось виконання наказу «не пущать!» того чи іншого інакодумного автора.

...Рукопис збірки «Злагода» видавництво відмовилось приймати без його обговорення в Миколаївському відділенні СПУ. Поїхала сільська вчителька майже за 300 км у Миколаїв. Обговорили. Схвалили.

Коли голова Миколаївської організації сам привіз у видавництво рукопис із протоколом обговорення, доклавши до нього ще й, здається, 11 власноруч написаних спілчанами схвальних відгуків, — видавці повезли рукопис до Києва на рецензування. Рецензувала збірку відома й шанована письменниця (поетеса) Тамара Коломієць. Рецензія, яка, звісно, містила й деякі зауваження, закінчувалась так: «Слід привітати нашу літературу з приходом у неї ще одного мислячого й талановитого автора, а Галині Могильницькій можу побажати лише подальших творчих успіхів та ще розумних і доброзичливих видавців».

Що спонукало цю достойну жінку зробити таку приписку — невідомо. Відомо, одначе, що на рецензії жирним чорним фломастером було написано: «Рецензію автору не показувати!!!», і те, як Галині Анатоліївні все ж вдалося з нею ознайомитися — то вже інша серія цього детективного кіна.

Не менш загадковою виявилась і доля другої збірки, названої авторкою «Пісня для радості» і переназваної видавцями на «Берег радості», яка таки з'явилась друком у 1986 році. Це — факт, бо авторка отримала і гонорар (тоді ще була така «смішна» поведенція — гонорари платити!), і належні автору 10 примірників книжки. Таємниця в тому — де поділася?! Бо навіть у ті книгарні, які надсилали на неї попередні замовлення, вона не надходила, і в жодному місті чи селі України, де Галинині друзі шукали книжечку в магазинах, вона не з'являлася. Щоправда, десь у 1997-му році тодішній директор видавництва виніс був Галині Анатоліївні із видавничого складу 15 примірників того безрадісного «берега», бо на той час із авторських десяти в авторки не залишилось жодного. Чисте тобі Самгінівське: «А чи був хлопчик!? Можливо, хлопчика й не було?!»

Як часто, перечитуючи геніальні твори шістдесятників, ми з болем думаємо про те, скільки могли б створити ці подвижники мислі і слова, якби їхня молодість — а у декого — й ціле життя не минули в засланнях, ув'язненнях... Скільки їх, знаних і невідомих, живе поміж нас зі своїми зламаними долями, але з незламними душами й незгасимим творчим горінням у них! А скільки тих, хто так і не дожив до омріяної волі, до кого вона запізнилась «якраз на життя, на однецьке, коротке життя».

Галина Могильницька, з чиею долею і творчістю пов'язані ці роздуми — дожила. Й навіть зуміла в 1994 році

повернутись до рідного міста Одеси, де нині працює старшим викладачем в Обласному інституті удосконалення учителів.

Поема «Рогніда», яку дехто вважає романом у віршах, присвячена подіям сивої давнини. Головна героїня — полоцька князівна, донька князя Полоцької держави, яка виникла, очевидно, десь одночасно з Київською. Принаймні, і про Київ, і про Полоцьк літопис згадує під 862 роком. В кожному разі, наприкінці IX століття на Сході Європи історія знає три великі (за тогочасними мірками) східнослов'янські держави: Київську, Новгородську й Полоцьку.

Новгород, як відомо, традиційно запрошував на княжіння князів із Києва, хоч залишав за собою право вигнати князя, правління якого суперечило вічовому праву і звичаям новгородців. Полоцьк мав власних князів і жив осібно, час від часу маючи лише окремі сутички з Новгородом за володіння деякими вузловими пунктами торгового шляху «із варяг в греки».

На час, з якого розпочинає свій твір Г. Могильницька, у Полоцьку княжить Рогволод, у Києві — Ярополк, старший син Святослава-завойовника й угорської князівни, з якою він був одружений, а в Новгороді — Володимир — нешлюбний син Святослава і Ольжиної невольниці Малуші.

Традиційно вважається, що Малуша й Добриня — вуй і наставник Володимира — були дітьми древлянського князя Мала, знищеного княгинею Ольгою після вбивства древлянами її чоловіка Ігоря. Знищивши Мала й древлянський Іскоростень, Ольга нібито пощадила Малових дітей, не вбивши їх, а взявши в полон, Добриню приставила до військової служби, а Малушу зробила ключницею (щось на кшталт економки). Це, проте, не змінило її статусу невольниці-рабині, що, безперечно, впливало й на статус її сина Володимира,

якого вважали «напівкняжичем», і деякі князівства навіть відмовлялися приймати його в себе як князя.

Новгород же, якому потрібний був слухняний князь, охоче прийняв Володимира, сподіваючись, що з огляду на своє «напівкняже» походження він «шануватиметься». Розумний і амбітний юнак, якого перспектива увесь свій вік «шануватися» ніяк не приваблювала, розумів, що становище може бути виправлене, якщо, одружившись, він породичається з авторитетним сильним володарем.

Вибір упав на Рогніду, доньку Полоцького володаря. З приїзду новгородських сватів до Полоцька й починається поема Г. Могильницької. Вже те, що авторка взялася за цю сюрреалістичну тему, говорить про глибину її зацікавлень і творчих пошуків, а те, як вона розкрила цю тему, свідчить про зрілий талант, густий і духмяний, як напар із степових трав, настояних у запічку. Поема є окрасою нашої літератури. Її можна сміливо ставити врівень із кращими зразками українського ліро-епосу, де фабульна конкретика тісно сплітається із психологічним лабіринтом, витворюючи трагічну картину боротьби людини із самою собою, названу колись М. Євшаном «Кривавим побоїщем у душі людини».

Я Бога дав! Я ствердив нову віру!

Чому ж тепер щоночі уві сні

Старі боги зловтішно зуби шкірять,

У вічі зазираючи мені?

І ярмаркують підлість і брехню,

І Русь на дух і честь

Понині вбога?

Що не зумів явити люду князь,

Явивши віру в істинного Бога?!

Чому не стали сходнем в небеса

Ні Заповіді нові, ні догмати?!

Пригадуєте гегелівське: «А саме на ґрунті християнства вперше всередині самої людини виникають суперечності... Сумніви проникають у дух людини й досягають там жахливої височини...».

Ні на мить не сумнівається князь ні у правильності свого кроку, здійсненого в ім'я майбутньої слави і величі Русі, ні в істинності нової віри.

Він просто занадто русич. І занадто багато дорогого залишив у тому дохристиянському світі, чого довелося зректися.

«Господи Страстотерпче! Господи Сердцевідче!» — гукає серцем Володимир до Бога.

Ти відаєш: я на страсті

Самого себе прирік!

Як легко сказати: «Зрікаюсь

Всього, що любив одвічно»,

Як важко заставить серце

Зректись і забути навек.

Може, в цьому стражданні й борінні полягає святість рівноапостольного князя...

Роботу над поемою Г. Могильницька розпочала ще в студентські роки.

З сумним усміхом згадує Галина Анатоліївна, як світлої пам'яті Іван Олексійович Світличний, знайомий з її першими пробами пера, прочитавши перший розділ поеми, казав жартома: «Галинко! Та ти ж у нас поет-баталіст! Повикидай ік бісу оті свої «сріблокрилі світанки» й «надії-бранки» й починай писати справжню поезію. Ти ж можеш!»

«Світанки й надії-бранки» дівчина, справді, повикидала, а оте «ти ж можеш», сказане безмежно шанованою

нею людиною, стало для неї в нутрішньої опорю й підтримкою в часи багатолітнього творчого вакууму, в якому вона опинилася невдовзі. Написання поеми відійшло на задній план перед наступом життєвих негараздів.

А можливо, ті кілька фрагментів, написаних ще юною, але досить вправною рукою, чекали, доки виспіє серце, дозріє думка, доки талановита дівчина стане майстром...

Вічне — завжди сучасне. А саме про вічне — кохання і зраду, шляхетність і підлість йдеться в поемі Галини Могильницької.

Саме тому лірична героїня поеми так часто крізь вікову відстань вступає в діалог з історичними героями, намагаючись збагнути причини, сенс і наслідки їхніх учинків. Іноді вона — наша сучасниця — виявляється мудрішою за них, мудрішою тисячолітнім гірким досвідом історії свого народу. Іноді історичні герої дають з давнини моральні уроки їй — людині ХХ сторіччя.

Цей перегук віків чується в кожному розділі, мало не в кожному рядку поеми: і в діях князя Володимира — «першого боговержця і першого реформатора Руси», так подібних до дій пізніших «реформаторів» і «боговержців», що, «не спитавши згоди у народу», владною рукою «заганяли человечество к счастью»; і у вічній дилемі, вічному виборі між «стратою голови» і життям на колінах та прислужуванню «свавільній силі»; і в роздумах київського міщанина над проблемою прийняття нової віри, що розв'язується таким ще й нині звичним способом: «бог мій там, де влада й сила»...

Говорячи про вічне, перекидаючи містки із минулого в сучасне, авторка шукає на цьому шляху уроків для майбутнього. Головні з них, очевидно, в тому, що зло, незалежно з якою (хай найвищою і найблагодороднішою) метою

вчинене, ніколи не здатне породити добра, що щастя загалу не буває тривким, якщо будеється на горі бодай однієї людини, не говорячи вже про цілий народ, що лише добро й любов повинні бути підмурівком усіх суспільних зрушень і перетворень.

Так думає героїня поеми Рогніда. Так думає, очевидно, й авторка, якій вдалося створити психологічно переконливий образ жінки, що через материнство подолала ненависть, а через високе й гірке кохання осягнула ту всеохопну любов, «що лиш єдина зло спроможна подолати, не примножуючи зла». (Згадаймо тезу про «добро з кулаками»).

Крізь усю поему Г. Могильницької проходить тема гордості й прощення. Прощення — яке не принижує, а возвеличує, гордості — яка утверджує особистість не через відплату, а через розуміння і співчуття.

«Я більше не боюся Бога, але я його люблю! — сказав колись один із перших святих Української землі — преподобний Антоній Печерський. «А Бог — Любов! Любов — а не обряд! — каже в поемі світлий князь Володимир, ще не розуміючи, але десь на ментальному рівні відчуваючи, «чому не стали сходнем в небеса» догмати та обряди нової віри, привнесені і щиросердну співочу Русь із нещирої, лицемірно-благочестивої Візантії.

Так поема про велике кохання й велику печаль підноситься до рівня філософських роздумів про сенс людського життя й людських діянь, про суть релігії та віри, про минуле, сучасне й майбутнє — три крила бентежного птаха історії, що неспинно летить у вічність, яка, за словами авторки поеми, «як не поверни, в обидві сторони — безмежність», а тому наблизитись до неї можна лише, заглибившись «зеленоквітним зором в глибини непроторених сторіч», засвітивши «огеньчик пам'яті», що кидає відблиски із минулого в майбутнє.

Сергій ДМИТРИЄВ,
голова Одеського ОО НСПУ
Олекса РІЗНИКІВ,
письменник, дисидент

«Літературна Україна» — 2018. — 27 верес.

ВІДЛУННЯ ІСТОРІЇ В ІМЕНАХ

Десь років із тридцять тому в невеличкій збірочці Галини Могильницької був вірш, присвячений сестрі легендарних засновників Києва — найпершій жінці, що залишила своє ім'я на сторінках нашої історії: Либідь.

*...Кий — град воздвиг, — писала авторка, —
Твої брати возсіли на горах по тому.
А ти, Либідонько, а ти?
Ну що про тебе нам відомо?
Кого любила, чим жила? —
Ніхто не знає... Лиш імення Луна віків
перенесла,
Смутне ласкаве і пісенне —
Як тихий зойк через віки...
Либідонько! Скажи, навіщо Його залишила?
Який Таємний смисл в іменні віцім?..*

...Тасмниця імені... Чи, радше, таємниця долі людської, запнутої щільною завісою віків, на якій лише ледь видимим, нерозгаданим кодом проступають напівзабуті імена, в кожному з яких — «доля, коротка, як мить, і, як мить, неповторна», і отой «тихий зойк», і отой «таємний смисл» існування людини на землі — той неписаний заповіт нащадкам, що «тече у віки», і який ми обов'язково повинні почути, щоб не обривався зв'язок часів, не згубилася пам'ять у великого роду — народу, щоб, як каже поетка, «не лишить для доньки а чи сина пустельний світ в зіянні чорних дір».

...Тримаю в руках скромно (не по-жіночому строго) оформлену книжку Галини Могильницької з лаконічною, непретензійною назвою «Імена».

Імена знаменитих героїв, історичних діячів, прославлених полководців — завойовників чи визволителів,

якщо й присутні у творах, то не вони є головним об'єктом екзистенційної зацікавленості авторки.

Книга містить три імені — три поеми: «Рогніда», «Єлизавета», «Серафима» — три жіночі долі, вплетені в сум'яття переломних історичних часів.

Ні історичне тло, на якому відбуваються події, ні долі героїнь Могильницької не подібні: Рогніда (X ст.) — звалтована «свавільною силою» полоцька князівна, згодом — княгиня київська, щастям якої, як і своїм власним, князь Володимир пожертвував заради слави і величі Руської держави; Єлизавета (XI ст.) — донька Ярослава Мудрого, позірно успішна й щаслива королева двох північних країн (Норвегії, а згодом Данії); Серафима (XX ст. — Друга світова війна) — окрадена «соціалістичним раєм» українська селянка.

Не подібні героїні трьох поем і характерами: Рогніда — горда, палка, пристрасна, нестримна у ненависті й любові; Єлизавета — мрійно-романтична, ніжна і світла руська князівна, що згодом стане холоднувато-розсудливою, спокійною й ясною королевою на норвезькому престолі, яка вміє «в собі таїть» і кохання, і горе, й образу, аби не сплямувати гідності й честі. І Серафима: «нехитра й довірлива, проста і мила», звикла до горя й втрат настільки, що вони стали для жінки буденністю, постійно присутньою в її житті.

І все ж, при всій несхожості трьох долей і характерів, героїні Г. Могильницької мають те спільне, що, очевидно, слід назвати Вічною Жіночністю, про яку російські філософи «срібного віку» говорили, і, мабуть, зовсім небезпідставно, що вона врятує світ.

Ця жіночість не має нічого спільного ні зі слабкістю й безпомічністю «слабкої статі», що потребує захисту, ні з мужньою красою нормано-германських Валькірій чи слов'янських дів-Поляниць, які самі здатні захистити чи здолати навіть богатиря. Це жіночість духовної краси і сили, сплетеної із доброти, ніжності,

здатності розуміти й простити слабкішого — слабкішого не за реальними можливостями в правах і діях, а в духовному вимірі: в умінні визначити ціннісні пріоритети, зробити життєвий вибір і будувати життя у відповідності з ним, зберігаючи самототожність і цілісність духовного і фізичного ества.

Кожна з таких не схожих одна на іншу героїнь трьох поем Г.Могильницької в житейських долях є жертвами «свавільної сили»: жорстокості завойовників, чоловічої сваволі чи духовної незрілості, — але в психологічному, екзистенційному сенсі саме вони виявляються переможницями в цьому двобої з обставинами, бо виносять із нього неушкодженими, світлими й цільними свої душі, залишають по собі, хай не голосну, але світлу пам'ять на землі.

Це не перемога над ворогом, що дарує радість торжества. Це перемога над собою, над спокусою втіхи (чи й фізичного існування) за рахунок зречення своїх ідеалів і переконань.

Князь Володимир, що задля величі й слави Русі взяв «грецький шлюб» із візантійською царівною, приходить до зрадженої Рогніди зі словами:

*...Міняють русла ріки
В часи стихій. І я на крутизні
Помислив був
забуть тебе навіки.
Я мислив — зможу.
Зараз бачу — ні!
Ні-ні! — перебиває князь Рогнідину мову. —
Це ж просто! Зовсім просто:
Лиш осідлав коня —
і знову вдвох!
І вже над нами ані час,
ні простір,*

*Ні грецький шлюб не владен,
ані Бог!*

І знову — щастя...

І Рогніда, яка свій біль «не потопила у хвилях» лише тому, що берегла княжі честь і спокій, яка й через багато років буде боротися з бажанням «хоч би колись, хоч раз, забувши зраду, на груди впасти птицею йому», знаходить у собі силу відповісти:

О княже мій, помисли,

а чи ж личить

Тобі по щастя крастися вночі?

Та ти ж не тать нічний,

не гридь безусий!..

Опам'ятайся, княже.

Це мине...

У тебе — Русь і стіл.

А значить мусиш

Хоч задля них забудь

тепер мене.

В її словах немає й тіні торжества від задоволеного самолюбства. В них безмежний біль і співчуття до князя, що вдруге зламав її долю, а заодно і своє серце. І та єдина втіха, яку вона ще може подарувати коханому:

За чим бануєш, княже? —

Ми з тобою

Були щасливі. Цим ось і живи.

Й моєю невмирущою любов'ю

Свій кожен труд

і день благослови.

Бо «любити крадькома», ділити душу коханого, «немов святошний пряник», осквернити свою любов ганьбою і брехнею горда княгиня не може. Для неї це —

Все одно, що власною рукою

*У власнім серці
сонце погасить.*

Вікінг Гаральд, як і його оточення, очевидно, навіть не здогадуються, яким розчаруванням і болем став для Єлизавети факт народження Гаральдового первістка від іншої жінки. Бо що ж тут неприйнятнотого?! Єлизавету він кохає всією душею — то святе. А тілесна втіха — то зовсім інше. Плоть свою ми ж наповнюємо не однією якоюсь, а різноманітними стравами!

Навіть сповідник Єлизавети, чернець-грек пояснює їй, втішаючи:

*Плоть грішна, доню...
З Торою на ложі
Згрішив король лиш плоттю.
А душею
Не зрадив він!
Лиш плоттю був із нею.*

Але Єлизавета не визнає поділу людини «на шматочки»: для неї людина — це Образ і Подоба Божа:

*Як Трійця в своїй суті
нероздільна,
Так і людина
в змислі Божім цільна:
Душа без тіла —
лиш мара прозора,
Плоть без душі —
лиш нелюдь і потвора!*

Відчувши, що в тому реальному часі й просторі, в якому вона живе, її світосприйняття поки що нікому не зрозуміле; заради того, щоб люди повірили в красу одухотворених «неподільних» почуттів, Єлизавета приймає рішення сховати свій біль і своє розчарування та перетворити свої стосунки з Гаральдом в казку для нащадків «про любов святу королевича й князівни»,

щоб люди вірили в неї так, як вона колись вірила в кохання Дивгенія-Акрита й Євдокії-стратигівни. Вірили — й тягнулись до любові великої, вічної,

*Як вічні Божі небеса,
Як вічне сяєво північне,
Як вічні правда і краса,
Що, биті і хулою вкриті,
У душах людських
все ж живуть,
Й слізьми, як сонцем,
перемиті
З-під бруду чистими встають.
І всім, хто здатний
в них повірить,
Дають снагу супроти бід
І силу — честю душу мірять
І світлом сповнювати світ.*

І нехай в конкретному реальному часі така любов — це лише казка, але

*Шепіт казки таємничий
Хай лиш зваба стосоткрат, —
Казка манить, казка кличе
Дух людини до висот!*

А без прагнення до них ні висоти, ні перемоги не досягаються.

Безперечно, поле діяльності, на якому здійснюється самоствердження героїнь Г. Могильницької, не надто широке. Це простір внутрішнього життя, який може бути заповнений як любов'ю, так і ненавистю, залежно від обставин.

*Князю — мудра дума,
стіл і честь,
Слава й меч, і раті безупинні,*

Землі, суд і влада... А княгині?

Її — любов.

Оце їй скарб увесь.

Але як бути Рогніді, чиє юне, вперше чоловіком пещене тіло, «як струна, бринить на дотик рук ласкавих», коли це — ті самі руки, що гвалтували її, убили братів і батька, спалили рідні дворище?

Коли крізь пристрасть,

ніжність крізь,

Крізь туман п'янокі насолоди

Глянуть в душу очі Рогволода

З голови, піднятої на спис?

І щоночі ожива і кличе

Кров братів, підкошених,

як знак.

Ладоньку... Убивче!

Гвалтівниче!

Як тебе любить?!

Простити як?!

Потребу юної душі любити, спрагу юного тіла, пробудженого чоловічою пристрастю, княгиня вважає ганьбою — глушить ненавистю, жене від себе, як «юрбу жебраків, занадто знахабнілих».

Але стається диво: на світ з'являється син! Малесеньке, кумедне і безмежно любе дитя.

Мабуть, рідко в літературі зустрінеш такий психологічно достовірний і такий глибокий у своїй простоті й наївності опис стану юної матері: тут і цікавість, і ніжність, і безмежне здивування таїною материнства, чудом появи нової людини в світі й своєю причетністю до цього чуда.

Ще учора такої ж миті

Не було тебе в цілім світі,

Дитинчатко моє смішне:

*То ледь-ледве
розтулить вічка,
То кумедно наморщить личко,
То всміхнеться, то позіхне...
І дивується дивом жінка,
Що пір їста легка хмаринка,
Як і вчора, вгорі снує,
Світ все той же і небо синє...
Тільки вчора у неї сина
Не було.
А сьогодні — є!
І тому, як ріка у повінь,
Світ сьогодні
любов'ю повен...*

І ця безмежна всеохопна любов заливає все довкіл: і саму матір, і дитину, і князя, бо в серці, переповненому любов'ю, немає місця для ненависті, а матір, що любить своє дитя, не може ненавидіти його батька.

Це світло любові осяває і душу Володимира, який знав раті, закони і покони, мсту й заздрість, але ніколи не знав «благодаті ніжності», — і князь-варвар, що вірив лише в розум і силу, що «любив жінок — як коней об'їжджав», робить свій «перший крок із варварства», збагнувши, «що людина — не просто плоть, а втілена душа».

*І чолом прихилившись
к узголов'ю,
Хвилинам щастя
загубивши лік,
Людській душі,
освяченій любов'ю,
Молився*

Про поезію Г. Могильницької говорити важко. Її хочеться цитувати, читати, перечитувати і щораз відчувати отой катарсис — той світлий біль очищення душі, про який говорили стародавні греки.

Яке визначення підібрати до нічної картини з Гаральдом і Єлизаветою на кормі лодії, що пливе до норвезьких берегів? Картини, на якій, як на склепінні велетенського храму, бачимо «безмежного Бога» у небесній, розшитій зорями ризі (це ж які, справді, безмежжя і велич, якщо одна лише риза — ціле небо!..), який разом із нами бачить і чує, «як хвиля поза кормою з іншою гомонить»; де самих героїв майже не видно — вони ніби розчинені в світі, що «у перлинний запнувшись нічний покров, повторює в благостині Господнє: «Аз — єсьм Любов!». Це — передача психологічного стану героїв чи пейзаж? Чи, може, втілення Єлизаветиної (чи авторської?) філософії любові, яка «не знає множини», що, як у Е. Фромма, якщо вона є — то охоплює увесь світ і все існуюче в ньому? Напевне, тут все: і стан душі, і філософія любові, і пейзаж, настільки зримий, що його хочеться перенести на полотно.

...На відміну від героїнь перших двох поем, які аналізують події, дії, душевні стани, Серафима (героїня третьої поеми) втілює свою життєву філософію у вчинки. Вона не шукає їм пояснення чи обґрунтування, а тим більш не формулює цих обґрунтувань. З власним горем вона давно зжила і сприймає його як неминучість. Моторошно читати, як вона згадує про жахливі епізоди свого життя. Не тому навіть моторошно, що вони жахливі, а тому, що жінка згадує про них як про щось буденне, звичне, ніби це відбувалось не з нею, а з кимось іншим, хто жив замість неї:

*Крий, мати Божя,
скільки лиха в світі!
А в неї — діти,*

що повинні жити, —

думає Серафима про схованих нею від фашистів єврейських дітей, і згадує:

Одних вже в неї

лихо відняло —

Таких білявеньких,

як янголи пречисті.

Тоді й війни на світі не було...

Був голод. І вони хотіли їсти.

Все в неї, бідні,

хлібчика благали

І плакали.

А потім — перестали.

Все — ніби на одній нозі: без емоцій, без надриву. Так само — про чоловіка:

Його забрали.

Бо зломилась жатка.

Сказали, що «вредітель»

її Клим.

Вона четверте

скинула дитячко —

Так тяжко побивалася за ним.

Та стямилась,

бо трієчці маляток

Сама вже раду

мусила давати...

Єдина життєва філософія, яку вона знає і за якою живе, — це те, що

У світі усі ми — люди,

Усі предстанем

під Божим зором.

Це — та ж філософія всеохопної любові, що спонукає цю, збайдужілу до власного, але чуйну до чужого горя жінку, в екстремальних умовах віддати життя заради спасіння чужих дітей, заради добра й милосердя.

Всі три поеми можна віднести до історичного ліро-епосу, хоч ім'я української селянки Серафими, як і імена сотень українських селян, що в суворі часи здійснювали свої негучні подвиги самопожертви, не записано в анналах історії.

Історія в творах Г. Могильницької виступає не у її науковому антуражі (хоч зафіксовані в історичних документах конкретні події передаються достовірно), а у сюжетному самовияві, втіленому в долях, вчинках, роздумах і переживаннях героїв. Це не копіювання історичних фактів та їх загальноприйнятого трактування, а використання історично достовірної матриці для розмислів про сенс людського існування, про екзистенційний пошук людиною самої себе, своєї самототожності й самодостатності, вибір своїх цінностей, а отже й своєї життєвої позиції. Потужний ліричний струмінь, що насичує історичну й буттєву конкретику творів, поглиблює філософічність авторського письма.

Вражаюче багатою є й художня палітра рецензованої книги: вміле послугування різними пластами української лексики — від урочистої слов'яно-руської архаїки до колоритного й семантично місткого народного «просторіччя», що наповнює оповідь живим теплом і душевністю; яскрава образність, розмаїття форм та способів віршування, знаходження свіжих, неординарних рим, чарівна музика алітерацій, що сприяє наданню подіям відповідного колориту та створенню емоційного тла для їх сприйняття... Але це тема, варта окремого ґрунтовного дослідження.

Думаю, що не помилюся, назвавши книгу Галини Могильницької «Імена» екологічно чистим, яскравим і поживним для душі й розуму плодом, що вродив на нашій сучасній літературній ниві.

Володимир СПОДАРЕЦЬ,
кандидат філологічних наук, доцент, член НСПУ

Чорноморські новини. — 2019. — 4 лип.

СВІТЛО ЛЮДЯНОСТІ СЕРЕД ПЕКЕЛЬНОЇ НОЧІ

ПРО ПОЕМУ ГАЛИНИ МОГИЛЬНИЦЬКОЇ «СЕРАФИМА»

Ім'я Галини Могильницької досить відоме. Педагогічна громадськість Одещини знає Галину Анатоліївну як ерудовану, талановиту викладачку Обласного інституту вдосконалення учителів, авторку багатьох навчально-методичних посібників з української мови та літератури, за якими, як твердять учителі-словесники, легко й цікаво працювати, бо найскладніші теми викладені у них доступно й незвично.

Саме про вміння розкривати найзаплутаніші й найбільш замовчувані проблеми нашого минулого й сучасного життя в цікавій і доступній будь-якому читачеві формі свідчать і її науково-популярні книжки, присвячені історії взаєностосунків української та російської церков та канонічним підставам відокремлення Української церкви від Московського патріархату, про що, здається, ніхто до Могильницької не говорив так аргументовано, детально й дохідливо.

Недарма ж одразу після виходу першої книжки з цієї серії закордонним українством було створено Громадський комітет на підтримку Української помісної церкви Київського патріархату, що на пожертви діаспори видав і розповсюдив лише в Україні понад півмільйона примірників цієї праці, а в Канаді перекладено її англійською мовою та поширено між православним духовенством різних країн.

Знають Галину Могильницьку і як талановиту поетесу, авторку низки поетичних збірок для дітей і дорослих та поем.

Поема «Серафима» розповідає про українську селянку, яка в часи фашистської окупації по жертвувала життям заради порятунку єврейських дітей, що утекли з гетто перед розстрілом.

Це — подвиг? Безсумнівно! Але про цей подвиг авторка розповідає без жодного пафосу, як про щось саме собою зрозуміле,

природне. Бо хіба могла вчинити інакше «смішна», «нехитра», «добра як янгол» жінка, яка навіть бешкетників-хлоп'ят, що крадуть у неї грушки при самій хаті, не лає, а несе драбинку, щоб дитя «злізло собі обережно, як люди», а не «гепнулось так, що й кісток не зібрати»?!

*«Що тоді буду людям казати,
Не впантрувавши чужу дитину?» —*

бідкається «смішна» тітка, бігаючи під грушею та вмовляючи шибеника «злазити, як люди».

«Я ж тебе, діточки, ляять не буду!» —

обіцяє вона. І читач точно знає, що таки «не буде», як знає це і хлоп'я, яке полізло на грушу заради «геройства», а не заради грушок. Адже тітка сама «день при днині по хатах їх розносила у фартушині».

Серафима — звичайна, добра сільська жінка, котра, як і більшість окрадених і затурканих радянських селян-колгоспників, живе «звичайним» життям, без рефлексій і «самокопання», далека від того, що прийнято називати «активною громадянською позицією».

Понад те, героїня Могильницької абсолютно, навіть «злочинно» безідейна й непатріотична. Подумаймо, як сприйняла б радянська критика ось такі рядки:

*Отака собі тітка смішна жила
В хаті старій на краю села:
Нехитра й довірлива, проста і мила...
Коли війна у село вступила,
Вона сиділа собі незворушно
На картатім рядні під розлогою грушею,
Бо саме в'язала панчохи на зиму...*

Жах! Ворог на твою Батьківщину прийшов, а ти «незворушно» панчохи в'яжеш?! Це й справді — жах. Бо в отому «сиділа

незворушно... й в'язала панчохи» втілена трагедія народу, відлученого від своєї долі, від своєї землі, віри, традиції, мови — від усього, що поєднується у слові «Батьківщина». Бо хіба можна сприймати як свою Батьківщину державу, в якій ти — тріска, що «летить, коли рубають ліс», комаха, яку можна мимохідь безкарно знищити? Державу, яка відняла в тебе коханого чоловіка й заморила голодною смертю трійко діток-янголят:

Тоді й війни у світі не було...

Був голод. І вони хотіли їсти.

Все в неї, бідні, хлібчика благали

І плакали. А потім — перестали...

Й вона була померла з діточками,

Але навіщось знов прийшла до тями

І вижила...

Про причини своєї байдужості до історичних подій, до майбутнього Серафима не роздумує. Про це має думати читач. А героїня поеми, призвичаєна до життєвих трагедій, на які жодним чином не має змоги впливати, просто фіксує події, згадуючи, мов не про себе, а про когось іншого, хто прожив її життя:

Тоді вона була ще молодою

І мала чоловіка, як усі.

Був роботящий, добрий. А собою —

Мов скупаний у Юр'євій росі!..

Його забрали. Бо зломилась жатка.

Сказали, що «вредитель» її Клим.

Вона четверте скинула дитячко,

Так тяжко побивалася за ним.

...А потім голод був. Усе забрали.

І дітки-янголятка повмирали.

Все — без «художностей», без надриву, без пафосу. Як прозвичні, буденні речі. Людина звикла до того, що біда, горе — її щоденні супутники, що інакше не буває. Все просто і звично. А

разом із тим, скільки болю, горя, трагедій, може, ще вразливіших саме тією простотою і звичністю!

Й ось у цю «хату скраю», настільки переповнену власним горем, що воно вже сприймається як закономірність, стукає, чи, точніше, «тихо шкребеться» вночі у вікно чуже горе, чужа біда. З'являється стара ледь знайома (їй колись Серафима молоко носила) містечкова єврейка, що втекла з-під розстрілу. І Серафима, яка «незворушно» зустріла навіть війну, жодної хвилини не роздумуючи, приймає рішення: «Я не пущу вас, залишу в себе!».

І даремно Фейга, яку лихо випадково загнало в Серафимину хату, пояснює їй, що за це грозить певна смерть: «Взнають — уб'ють тебе, жінко...», Серафима, котра давно змирилася й звиклася з власним горем, відгукується серцем на чуже, особливо гостро реагуючи на те, що у «рові, де повій», тремтять від страху єврейські діти — «дурненькі діти, що хочуть жити, що із облави втекли, як миші...».

Фейга, вражена готовністю селянки прихистити її з чужими дітьми, «накласти за них головою», не може повірити в це:

Бог відступився від нас, убогих,

Хіба ж ти, жінко, добріша Бога? —

запитує вона.

Та Серафима, усі думки якої зосереджені зараз на дітях, що, налякані, десь тремтять серед ночі, «глухої й незрячої, як пекло...»,

...Лиш сплюнула... на твою мову.

Зірвала з жердки хустку тернову

І безшелесно, як дух, із хати

Майнула городом дітей шукати

А далі йде фрагмент, на якому не можна не спинитися, бо він, на мою думку, є окрасою в мистецтві художнього слова.

Замість того, щоб «виспівати хвалу» людській жертовності й милосердю, поетеса пише:

*Чи так, чи ні, — а в селі казали,
Що буцім сяйво над світом стало,
І над городом у Серафими
В ту ніч пронісся янгол незримий,
Лицем до тітки подібний, наче.
Та того певно ніхто не бачив,
Так, щоб сказати — на власні очі...
А тільки чули, як серед ночі
Понад городом прошелестіли
Побиті міллю, тернові крила.*

Тут — і конкретика: біжить городом тітка з накинutoю на плечі старою, побитою міллю терновою хусткою, що від швидкого руху розвівається за нею, як крила, — все цілком зримо й «матеріально». Але це не просто «тітка». Це втілення духовності, любові, доброти, що освітлює світ навіть у найтемнішу ніч зла й жорстокості, це вже узагальнення того, що можна побачити лише внутрішнім зором, те ГОЛОВНЕ, чого, як казав Екзюпері, «очима не побачиш».

Яскраво вимальовано образ старої єврейки, що, сховавши дітей у повіях, зважилася «пошкребтися» у вікно чужої хати, не знаючи, як її там приймуть.

Спершу це напівбожевільна від пережитого жаху й горя жінка:

*Босі ноги скривавлені,
Коси — сива куделя,
Очі — скорботні й сухі,
Як Ханаанська пустеля,
Де Мойсей вів синів своїх
В час ісходу...*

Її мова — уривчаста, незв'язна, думки перескакують одна через іншу, вона навіть забуває, чого постукала в хату, що хотіла попросити в господині. Логіка мислення повертається лише тоді,

коли мова заходить про дітей. І все ж, незважаючи на безвихідь свого становища, вона попереджає Серафиму, що за переховування євреїв їй загрожує смерть.

Надзвичайно зворушливою є сцена на горищі, де стара Фейга співає дитині колискову про кізоньку, яка «в тоненьких копитцях» принесла діткам «самий справжній малиновий чай» та про «зіроньку дрімливеньку», що «буде світити їй від діток біду гонити». Багато лагідності, доброти і смутку...

І зовсім іншу Фейгу бачимо, коли фашисти вриваються в Серафимину хату. Першою побачивши їх з горища, вона миттю спускається в сіни, щоб попередити Серафиму, показати, через яке вікно та може ще втекти непоміченою. Навіть після того, як діти були пересаджені з горища на крислату грушу, Фейга просить Серафиму втікати вслід за дітьми, готова пожертвувати собою:

*Ти утікай. А мені затримать
Треба тих звірів. Вполюють «юду» —
Можє, й шукати більше не будуть.
Інакше знайдуть, пекельні душі
І дірку в стрісі, й дітей на груші.*

.....

А я катам скажу, що хата була пуста...

І навіть тоді, коли Серафима вже спустилася із горища до фашистів, Фейга й не думає про свій порятунок. Останнє, що побачила українська селянка перед смертю, «на краєчку тям», була Фейга, «що у нестямі, вскочивши в двері, як кішка дика, фашисту люто вчепилась у пику».

Безмежною людяністю й співчуттям сповнені ліричні відступи — моління за спасіння єврейських дітей, яким серед ночі треба спуститися з високого дерева й заховатися від смерті. Мовби перенісшись у той страхітливий час, у ту страшну ніч, авторка благает:

*Янголи світлі! Спустіться нижче
На Серафими нічне дворище!
Крила під грушею простеліте,
Дітей на крилонька підхопіте,
Да не преткнуться о камінь ногою
Темною ніччю, ніччю страшною.
Боже! Спаси їх, Лота і Ноя!
Боже великий, зглянься над ними! —
Плаче Рахіль за дітьми своїми.
Плаче Рахіль...*

Ні, то Фейга плаче... — знову повертає авторка читача від біблійних асоціацій до страшної дійсності.

...Кожне слово — на місці. Кожне — несе важливе художнє навантаження, кожне — занурює в національний колорит, увиразнює події, почуття, характери. Читаємо, наприклад: «Щось гримкотіло, гукало в хаті, / Щось валувало, щось реготало...».

Але чому **ЩОСЬ**, як гукати, реготати можуть тільки люди, а це не «щось», а «хтось»? Та справа якраз у тому — що не люди.

До хати увірвалась дика, не персоніфікована сила, яка не має осібною обличчя, не має індивідуальності. Один маленький займенник, у якому втілена чітка, світоглядна позиція: фашизм — не ідеологія індивідуальностей. Це безособова тотальність, що спресовує індивідуальності в безлику й дику масу.

Окремо слід сказати про мову авторки: точну, колоритну, пересипану біблійними образами та висловами, народною лексикою, яку нині вже не часто й почуєш: «на белебені», «шибеник», «пантрувати», «подибуляє», «бодай тобі капелюшило», «за дільниці» (тобто за межу села), «твердо» (тобто не просинаючись, глибоко) спати і вже зовсім забуте лагідне звертання до дитини чи до коханої людини у формі множини: «ти, діточки, не йди туди», «я ж тебе, діточки, ляять не буду...». Та, мабуть, сьогодні й не кожен знає, що таке повії (зарості колючих кущів, що росли

колись мало не на кожному рові по селах) чи що означало «сховати під штандари» (замурований простір між підлогою й черінню печі. Найчастіше мав невеликий отвір і використовувався для сушіння дров чи складання кухонного начиння: великих казанів, каструль, призначених для «оказій», а не для щоденного вжитку). Можливо навіть, ці слова слід було б пояснювати в зносках чи коментарях...

Замість епілогу Галина Могильницька використовує щире звертання до жителів Землі обітованої, серед яких є багато друзів її дитячих літ, у тім числі й врятованих українськими селянами єврейських сиріт, з якими вони в повоєнні роки «їли калачики і бриндуші», а іноді «крали яблука й груші в садках сусідських». У цьому теплому й лагідному звертанні звучить людяний, не декларативний заклик до доброзичливості, до взаєморозуміння між двома народами, до пам'яті про те добро й світло, яке в найжорстокіші часи не згасало в серцях найкращих представників українського та єврейського народів.

Олена МАКСЮТІНА,
вчителька української мови та літератури ЗОШ № 86
м. Одеси, учитель-методист
Чорноморські новини. — 2019. — 29 серп.

КВІТКА З БОЖОЇ ПРАЦІ

Одеситки Галини Могильницької в Україні, на жаль, не знають ні як чудової поетеси, ні як принципового, незламного борця за українську справу, а надто за незалежну Українську церкву.

Тепер можна з певністю сказати: саме завдяки її книжкам, де вона показала стражденний шлях Української церкви, де аргументовано розвінчує міфи Московського патріархату, врешті-решт стали можливими тектонічні зрушення в цій справі — отримання Томоса і формування сучасної, незалежної від РПЦ церкви. Звісно, не тільки завдяки її гостро публіцистичним книжкам. На

щастя, не одна вона була трудівницею на цьому полі. Але її праця, надзвичайно ретельна, переконлива, і справді була як камінь з праці правди (так називається одне з її авторських видань). Причому в той час, коли на отримання Томоса не було навіть примарної надії.

Пані Галина належить до покоління шістдесятників, сподівання яких, тільки зажевривши, були погашені й розтопані. Ні, вона не стала політв'язнем, як її майбутній чоловік, теж неординарний поет Олекса Різників. Вона мусила жити, триматися, бути опорою для стареньких батьків, пізніше — доглядати своїх дітей, вистояти в часи зневаги й застою, русофільства Південної Пальміри, але не втратити себе, не загасити в серці світла віри в Україну і в Бога. Певно, це було не легше, ніж відбувати тюремний строк.

Звідки ж те світло? З'явилася на світ ця надзвичайно красива жінка в страшний для України час, у розпал диявольських сталінських репресій, у вчительській родині, що належала, як сказано у післямові до її книжки "Хроніка великого ошуканства", до найдавніших і найбільш розгалужених українських педагогічних династій.

"Дитинство її минуло у мальовничому куточку Кривоозерщини — у селі Велика Мечетня понад Бугом, — пише про неї письменник з Одеси Сергій Дмитрієв, — серед буйноквіття велетенського шкільного саду, де мешкали її дідуньо й бабуня. (...) Допитливий розум дівчинки шукав пояснення всьому, що відбувалось довкіл, і знаходив відповіді на свої недитячі запитання в приглушених розмовах селян, у книжках дідушевої бібліотеки (покійний Олександр Пилипович 53 роки відпрацював учителем-філологом), серед яких траплялися й писані дивною, напівзрозумілою і урочистою мовою та ледь подібними до сучасних слов'янськими літерами, які дівчинка вчилася читати майже водночас із сучасними. Так для юної душі прочинялася брама століть, оживали учасники великих подій рідної історії. Там був живий, терпкий,

мов євшан-зілля, образ давньої Русі-України, якого не затьма-рили ідеологеми пізнішої офіційної науки. Вона просто давно збагнула заборонену правду".

Розповідає донька пані Галини Ярослава (теж авторка краєзнавчих книжок, заступниця директора департаменту культури, начальниця управління культури, національностей та релігій Одеської області):

— Батьки моєї мами були математики. Середню школу вона покинула після 9-го класу, бо її мали залишити на другий рік через дві "двійки", чесно виставлені її мамою з алгебри та тригонометрії. Вступила до Одеського фінансово-кредитного технікуму, де на третьому курсі за відвідування церкви була виключена з комсомолу, а потім і з технікуму. Доводить, що Конституція гарантує свободу совісті, у тодішній країні було марно. Працювала на різних роботах, у тому числі й робітницею на заводі. 1963 року вступила на філологічний факультет Одеського університету. На російське відділення, бо хотіла займатися творчістю Ф.Достоевського. Але українське виховання потягнуло її до кола молодих людей, які цікавились українською культурою, історією. Олекса Різників, Олег Олійник... Особливий вплив на неї мав Святослав Караванський, який за віком і знаннями мав би не на студентській лаві сидіти, а за кафедрою стояти. Разом відвідували літстудію, де мама більше виступала як критик, бо соромилася читати свої вірші, гурток вивчення польської мови, студентське наукове товариство. Разом пропагували в Одесі українське слово, демонструючи, що інтелігентні люди говорять українською мовою, поклали квіти до пам'ятника Т.Шевченкові 9 березня і 22 травня.

Наприкінці 1965-го мама в Караванських познайомилася з Василем Стусом, а під час його наступного приїзду влаштувала його виступ на вечорі-зустрічі студентів філологічного факультету з Віталієм Коротичем. Це був єдиний виступ поета-дисидента в Одесі. 1967 року, закінчивши університет, вийшла заміж за Олексу Різників. Після навчання дістала призначення у Балтське педучилище. Студенти любили свою викладачку і предмет, який

вона викладала. Та наприкінці 1969/70 навчального року педагогічна рада постановила звільнити маму з роботи, звинувативши у "вихолощенні комуністичної ідейності з курсу української літератури та пропаганді творчості націоналістичних поетів" — Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, яких тоді в програмі не було, але ж у темі "Сучасна література" не лише можна, а й треба було ознайомити учнів із творчістю шістдесятників. 1979 року, коли виникла потреба доглядати мою хвору бабусю, мама перейшла до Кривоозерської школи №1. Викладала історію й українську мову та літературу, але згодом її перевели на викладання лише російської мови та літератури. Ще з 70-х років почала використовувати нестандартні форми й методи — уроки-блоки, лінгвістичні казки, уявні подорожі, лекції-концерти, що в ті часи вважалося відхиленням від вимог програми й порушенням принципу науковості. Її постійно критикували й майже 20 років тримали на найнижчій категорії "спеціаліст", незважаючи на те, що серед її учнів було найбільше відмінників, учасників та переможців різноманітних олімпіад і конкурсів. Уже в перебудовні часи мама, таємно від шкільного й районного начальства, взяла участь у всеукраїнському конкурсі "Нестандартний урок" і стала однією з його переможниць, після чого їй було присвоєно звання "учитель-методист", що давало надбавку до зарплати. Вела шкільний театр, класний агітколектив "Дружба", фольклорний колектив "Джерельце". Мамині вихованці посідали призові місця, їздили на екскурсії, зокрема на Галичину, яку вражали концертними виступами й національним вихованням. Її старшокласники першими на Миколаївщині ще у вересні 1991 року підняли над школою жовто-блакитний прапор. Мама писала вірші, у тому числі й дитячі. Але збірка "Скільки в світі сонечок" пролежала у видавництві "Веселка" вісім років і вийшла лише 1978-го.

1989-го перейнялася перспективою української незалежності. Очолювала Кривоозерську організацію НРУ — найбільшу на Миколаївщині. Її стаття "Демагогічні гасла і факти" з критикою "соціалістичної демократії" була опублікована в Кривоозерській

газеті "Заповіти Леніна" і обговорювалася на її сторінках півтора року. Мамі по телефону погрожували, що прийдуть здирати з неї шкіру, щоб повісити на райкомі замість бандерівського прапора. Влітку 1991 року мама побувала в Караванських у США, викладала на курсах підвищення кваліфікації вчителів шкіл українознавства в діаспорі, мала низку виступів. Так сталося, що за кілька хвилин після її виступу на з'їзді "Золотого Хреста" в оселі імені Олега Ольжича було проголошено незалежність України...

1994 року мама повернулася до Одеси, де працювала вчителькою української мови та літератури в ЗОШ №117, головним спеціалістом відділу по роботі з партіями та громадськими організаціями Одеського міськвиконкому. Після загибелі лідера НРУ В'ячеслава Чорновола, з яким товаришувала ще з 1965 року, очолила Чорноволівське крило розколотого Руху в Одесі й відновила Одеську обласну (крайову) організацію НРУ. У грудні 2001-го її виключили з НРУ за незгоду з політикою керівництва партії щодо участі у виборах до Верховної Ради України на третьорядних позиціях та принципом формування виборчих списків. Нині безпартійна. З 1998-го працює старшим викладачем кафедри методики викладання гуманітарних дисциплін Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів. Її теми: "Книга буття українського народу", "Українська література кінця XIX — перших трьох десятиліть XX століття в контексті загальноєвропейського літературного розвитку", "Проблема адекватного прочитання української класики". Мама відмінниця і заслужена працівниця освіти України. У січні 2008 року за книжки "Літос (або Камінь із праці правди на розбиття митрополичого блудословія)" та "З непам'яті приликана судьбою" мамі присудили премію імені В.Стуса. А за низку наукових і науково-публіцистичних статей, якими утверджувала авторитет України, та за дослідження білих плям в її історії — премію Ірини Калинець за 2018 рік.

* * *

Отака доля. Постійне протистояння і прямиостояння. Знаю, як це нелегко. Галина Могильницька вдарила мене в серце своїм

поетичним словом. Її книжку поем "Імена" подарував мені Олекса Різників, який минулої зими відвідав Кропивницький з нагоди вручення йому обласної літературної премії імені Євгена Маланюка. Я її прочитала не відразу — ім'я авторки зовсім невідоме. Лише пізніше дізналася, що це фактично перша (!) поетична збірка пані Галини (Сергій Дмитрієв пише, що 1986 року виходила її поетична збірка "Берег радості", але її наклад невідомо як зник по дорозі з друкарні до книгарень). Уже з перших сторінок стало зрозуміло: авторка — непересічний талант.

Афористичність і культура письма, надзвичайно широка ерудиція, глибоке знання української та європейської історії, уміння побачити і показати через буденне епоху й вічність — усе це дозволяє поставити поеми, які ввійшли до книжки "Імена", в один ряд із найкращими зразками української поезії. Важко передати ту схвильованість і точність слова, що вирізняють її поетичні твори. А ще — вічний біль за Україну, який відчувається в кожному слові і буквально проривається в останніх рядках книжки:

Імена...імена...
В них провалля жаскі
Й духу злети найвищі —
Долі нашої сплутаний код
І заплутаний Мойрами шлях,
Де понині бреде,
Пам'ять роду згубивши,
І від того осліплий народ
По незрячих віках.

Після цього першого потрясіння-відкриття відразу ж згадалося: десь же лежать у мене її публіцистичні книжечки про нашу церкву, подаровані ще кілька років тому знайомими колишніми рухівцями. Негайно прочитати! І знову мов блискавка — яка переконливість аргументації! Просто дивовижно: з посиланнями переважно на російські джерела, ці невеличкі книжечки, фактично брошурки (кожна близько ста сторінок), каменя на камені не

залишають від міфів Московського патріархату про свою "канонічність" та вигадане первородство. Тисячі, сотні тисяч українців знали про це узагальнено, відчували серцем, але зробити такий аналіз, підняти десятки першоджерел, подати це переконливо, гостро, ясно, логічно, з болем і великою любов'ю, як це зробила Галина Могильницька, не кожному дано!..

Та ще й коли! 2004—2007 роки... Тоді в Одесі фактично ніхто не наважувався входити у конфлікт чи суперечки із надзвичайно впливовим нахабним шовіністом — митрополитом Одеським і Ізмаїльським Агафангелом. А пані Галина не лише наважилась, а й показала справжнє обличчя не боголюбивого служителя, а імперця й користолюбця.

Книжки ці видавалися за рахунок жертводавців-одномудців, тому не продаються, а даруються, тому й мають особливу цінність. Очевидно, вони потребують перевидання більшими накладами, бо мають потенціал стати важливою основою у становленні незалежної від РПЦ Української соборної церкви.

Можна ще розповідати й про зусилля пані Галини з відродження імен та увічнення пам'яті безневинно убієнних — розстріляних нацистами під час Другої світової євреїв (про це в її поемі "Серафима"). Скільки нині людей, які, не зробивши й не зазнавши й дещиці того, що вдалося зробити і випало пережити пані Галині, кричать про себе й свої здобутки на кожному кроці, вихваляються не соромлячись. Тому мені найбільше хочеться наголосити на її скромності. Це — як дивовижної краси квітка серед бур'янів хворих і надмірних амбіцій, будяків пихатих нездар та колючок псевдоталантів. Справді — квітка з Божої праці.

Світлана ОРЕЛ

Дзеркало тижня. - 2019. - 31 серп.-6 верес. - (Персонали).

З М І С Т

Життєвий і творчий шлях: «Жінка, що має талант
бути щасливою» 3

ПУБЛІКАЦІЇ ТВОРІВ 15

Окремі видання 15

Публікації у збірниках 21

Публікації в періодиці 25

Літературно-художня творчість 25

Публіцистика 28

Релігійно-духовна тематика 32

*Методико-педагогічні та мовно-літературні
праці* 34

ПРО ГАЛИНУ МОГИЛЬНИЦЬКУ 39

У книгах 39

У журналах 40

У газетах 41

РЕЦЕНЗІЇ ТА ВІДГУКИ НА ОКРЕМІ ТВОРИ 46

Електронні ресурси 49

ПОКАЖЧИК ІМЕН 50

ПОКАЖЧИК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ 55

Додатки:

Могильницька Г. Василь Стус в Одесі	57
Горст Г. Дві гордості – з одного витoku	71
Дмитрієв С., Різників О. Галина Могильницька та її поема «Рогніда»	75
Сподарець В. Відлуння історії в іменах	83
Максютіна О. Світло людяності серед пекельної ночі	95
Орел С. Квітка з божої праці	103

Науково-довідкове видання

Галина Анатоліївна

МОГИЛЬНИЦЬКА

Біобібліографічний покажчик

Упорядник О. Г. Нуньєс

Редактор О. Ласкевич

До друку підготувала

Одеська обласна універсальна наукова
бібліотека імені М. Грушевського

Підписано до друку 04.10.2019.
Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 3,15.
Наклад 100 прим. Зам. № 1910-06.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.

Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160

e-mail: fenix-izd@ukr.net

www.fenixbooks.com

